

BEDRE HJEM

DANMARKS
KOMPLETTE
BOLIGMAGASIN

NR. 02
APRIL 2010

BOLIUS BOLIGEJERNES VIDENCENTER

DRØMMEBOLIG

FRA STALD TIL ØNSKEBOLIG

INDSIGT

FLEST RØRSKADER PÅ BADEVÆRELSET

ØKONOMI

AFGIFTSSMÆK TIL BOLIGEJERNE

INSPIRATION

HAVEN KALDER

KØKKENHAVEN – SÅDAN
BESØG I PRYDHAVEN

SLIP FOR UKRUDTET
HAVEN LIGE NU

DEN NEMME HAVE
HAVEBREVKASSEN

24
SIDERS HAVE-
INSPIRATION

bolius.dk

Ansvarshavende chefredaktør
Steen Breiner, sbr@bolius.dk

bedrehjem@bolius.dk

Redaktionssekretær
Steffen Egholm Boye, sbo@bolius.dk

Layout
Christina Daugaard, chd@bolius.dk (ansv.)

Korrektur
Heidi Korsgaard

Forsidefoto
Stuart McIntyre

Salg
Bettina Thyge Thomasen, btt@bolius.dk

Udgivelser
8 numre i 2010

Tilmeldt Dansk Oplagskontrol

Tilmeldt Index Danmark, Gallup
Medlem af Dansk Fagpresse

Oplag: 90.000 eksemplarer

Tryk
Stibo Graphic A/S, der er miljøcertificeret efter ISO 14001 og EMAS. Papiret er fremstillet på papirfabrikker, der er miljøcertificerede efter ISO 14001 og EMAS.

Abonnement på BEDRE HJEM
Et abonnement på BEDRE HJEM koster 590 kr. om året. Inklusive i prisen følger Klub BOLIUS med medlemsfordele som rabat og tilbud på udvalgte produkter samt rådgivning hos Bolius. Læs mere på www.bolius.dk/klub
Medlemsservice: 70 23 03 07
E-mail: service@klubbolius.dk

Udgiver
Bolius Boligejernes Videncenter A/S
Lautrupvang 2, 1., 2750 Ballerup
Telefon: 70 23 63 13 www.bolius.dk

Direktør
Ulrik Heilmann, uh@bolius.dk

Bolius er et helejet Realdania-selskab, hvis formål er at øge livskvaliteten gennem det byggede miljø.

Ophavsret
Indholdet i BEDRE HJEM må ikke anvendes i annoncer og andet salgsmateriale uden udgiverens skriftlige tilladelse.

Forbehold
Artikler og anbefalinger i BEDRE HJEM er vejledende og kan derfor ikke erstatte individuel rådgivning. BEDRE HJEM påtager sig derfor ikke ansvaret for eventuelle fejl omkring priser og kvaliteter i artiklerne.

» Lige om lidt springer det hele ud, og igen vil farverne vælte frem.

Endelig forår

Der har været perioder i løbet af vinteren, hvor jeg har set ud af stuevinduet og tænkt, om der mon var græs og liv dernede under de enorme snebunker. Det har været koldt, trist og trøstesløst, og som boligejer er aftener, morgener og weekender gået med at rydde fortove og forsøge at få bilen ud af en indkørsel blokeret med sne.

Men alt det er nu – næsten – glemt. Ja, for mig begyndte stemningen allerede at vende for en måned siden, da vi her på BEDRE HJEMs redaktion lagde sidste hånd på det store havetema, du kan se i magasinet i denne måned.

Synet af Claus Dalbys smukke have, af de grønne græsplæner og af blomster i fuldt flor var nok til at få varmen til at brede sig i kroppen. Lige om lidt springer det hele ud, og igen vil farverne vælte frem. Det er et mirakel skænket af naturen og et, man måske sætter endnu mere pris på efter den vinter, vi har været igennem.

Jeg indrømmer gerne, at jeg ikke ligefrem er køkkenhavemenneske, men jeg er meget inspireret af den guide til køkkenhaven, du finder på side 50. Så måske bliver det i år, jeg får anlagt bare en lille en af slagsen. Bare nok til at jeg måske kan have nogle få kartofler og lidt jordbær til mig selv. Beslutningen er endnu ikke truffet, men tanken om at være lidt selvforsynende er rar.

Uanset hvad du har af planer for haven i år, så er der masser af inspiration at hente i denne udgave af BEDRE HJEM. Så god fornøjelse med havesæsonen, det er påske lige om lidt, så der er mange gode fridage til at komme i gang.

I sidste udgave af BEDRE HJEM udloddede vi en XXL opvaskemaskine fra Asko. Interessen var overvældende, flere end 4.300 læsere besvarede spørgsmålene og deltog i lodtrækningen. Vinderen blev Mette Petersen fra Rude ved Næstved.

Steen Breiner, chefredaktør

Nogle hvidevarer står tændt døgnet rundt. Hvorfor ikke spare energi i den tid?

Green Technology inside sørger for at du sparer på elregningen og miljøet allerede fra første dag.

Bosch har udviklet køleskabe i mere end 75 år. I dag tilbyder vi effektiv køleteknik og højeste fødevarerikkerhed med lavest mulige energiforbrug – et resultat, der giver mange plusser! For vi stiller os ikke tilfredse med energiklasse A. Mange Bosch-modeller er i klasse A++, som er den mest energieffektive klassifikation. Den viste model er KGV 36A72. Læs mere om Bosch køle-/fryseskabe og Green Technology inside på www.bosch-home.dk. Du kan også ringe på tlf. 44 89 85 25 for yderligere information. Lige nu belønner Bosch miljøansvar med 400 kr. – se mere i butikken eller på hjemmesiden.

BOSCH
Invented for life

* Energiklasse A++ (205 kWh/år) er 39,9 % mere energibesparende end et køleskab fra Bosch af samme størrelse i energiklasse A (341 kWh/år).

** BSH, som producerer og sælger Bosch køle-/fryseskabe, blev udnævnt som Tysklands mest bæredygtige virksomhed ved at vinde The German Sustainability Award i 2008.

24 SIDER

guider, tips
og inspiration
til haven

**SE CLAUS DALBYS
BLOMSTERHAVE 40**

**BØRNEFAMILIENS NYE BOLIG:
ALT I ÉT RUM 12**

indhold 02

INSPIRATION

Kort nyt side 6-8

Godt tænkt: Skænderi førte til lys ide side 9

Stalden blev drømmebolig side 20-27

Skab selv stilen side 28

Brevkasse: Spørg om indretning side 29

Sådan bor vi: Grønt fællesskab side 58-62

Kommentar: Alle kan da styre en byggesag side 66

FORÅR I HAVEN

Haven lige nu side 32-33

Sådan får du bugt med ukrudtet side 34-35

Sådan får du en nem have side 36-37

Inspiration: Nye havemøbler side 38-39

Se Claus Dalbys blomsterhave i fuldt flor side 40-45

Stigs havebrevkasse side 46-47

Blomsterbede nemmere end græsplæne side 48

Monicas klumme: Vi vil være udendørs side 49

Guide: Køkkenhave for nybegyndere side 50-54

HANDYMAN SIGURD BARRETT:
**VÆRKTØJET SKAL
VÆRE KRAM** 56

SÅDAN BOR VI:
**GRØNT
FÆLLESSKAB** 58

ØKONOMI

Skjulte rør: De fleste skader sker på badeværelset side 10-11

Sådan undgår du skaderne side 12

Det dækker forsikringen side 13

Utæt rør til 35.000 kr. side 14

Brevkasse: Spørg om økonomi side 15

Afgiftsmæk til boligejerne side 16-17

GØR DET SELV/OMBYGNING

Mig og min: Sigrud Barrett side 56-57

Brevkasse: Spørg om gør-det-selv og nybyg/ombyg side 64-65

GRØN ENERGI

Isolering af vandrør sparer penge og energi side 30-31

Nordens største private solcelleanlæg side 61

Sådan viker en jord vand varmepumpe side 62

Antidrys

Praktisk kurv med låg, der mindsker savsmuldsdrys fra træbriketter. Rummer to pakker a 10 kg. Kraftigt kunstlæder i brun eller sort. Måler 47 x 43 x 31 cm. Pris 449 kr. vento.dk

Magnetiske grydelapper

Viskestykke, grydelap, ovnhandske og forklæde – alle er de lavet af bambusfibre. Tekstilerne er uden strop, men med magnet, som kan hænge på metal-overflader. Pris fra 99 til 299 kr. ego.dk

Alu-ur

Skagen Design har sendt en ny serie vægure på markedet, bl.a. denne model i børstet aluminium med indbygget termo- og hygrometer. dia. 30,5 cm. Pris 799 kr. skagendesigns.dk

Lysende kvalitet

Denne Kaiser-idell-lampe lyser af kvalitet og æstetik. Lampen, der er dansk produceret, er højglanspoleret og fås i sort og hvid. Pris 5.895 kr. kaiseridell.com

Til fordybelse

Perdino er skabt til fordybelse. Lige til at flytte rundt med ved hjælp af messinghjulene på de forreste ben. I stribet stof. Pris 5.999 kr. ilva.dk

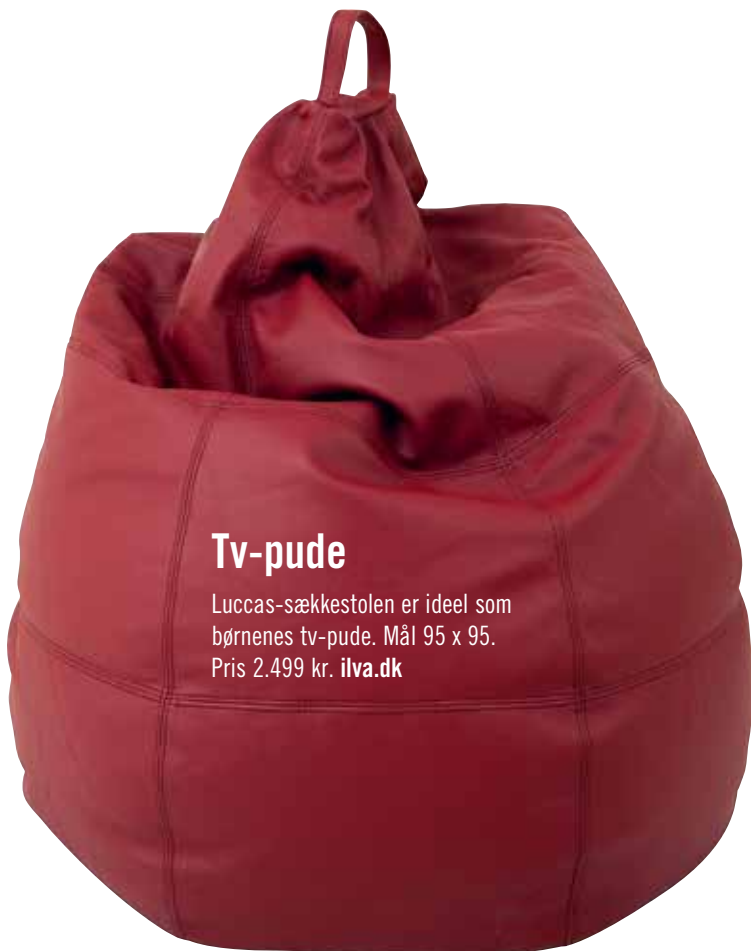
Bambus i nakken

Puder giver møbler karakter, ikke mindst når puden har fået et bambusmotiv, som denne fra Bolias forårssortiment. Måler 50 x 50. Pris 299 kr. bolia.com

Smart opbevaring

Hold styr på blade og magasiner. Praktisk holder i alu-ramme. Fås i farverne sand, sort og brun. Mål 45 x 32,5 x 31 cm. Pris 399 kr. reisenthel.com

Tv-pude

Luccas-sækkestolen er ideel som børnenes tv-pude. Mål 95 x 95. Pris 2.499 kr. ilva.dk

Tag bakken med

En bakke med ben og håndtag, så man kan tage sin kaffekop med sig, når man bevæger sig rundt i hjemmet eller ud på terrassen. Pris 999 kr. designdelicatessen.dk

Luft til vinen

Det kan tage sin tid at ilte rødvinen korrekt, men nu kan det klares på to minutter med den nye Winebreather Carafe. Pris 349,95 kr. menu.as

Dekorativt

Pift den slidte sofa op med et quilttæppe, eller brug det som sengetæppe. Fås i to bredder til enkelt- og dobbeltsenge. Vægt 5 kg. Mål 235 x 245. Pris 1.099 kr. hayshop.dk

Mini-univers

Et mini-univers med stjernevimmel. Pendlen Raimond fra Moooi har 92 LED-pærer indbygget. Dia. 43 cm. Fås op til 2 meter i diameter med flere hundrede LED-lamper. Pris 12.995. mollerrothe.com

Rokkefår

Kunsthåndværk og legetøj. Designer Povl Kjær's rokkefår er blevet en klassiker og hitter for tiden i USA. Betrukket med lammeskind. Måler h 60 x b 25 x l 83 x siddehøjde 40 cm. Pris 2.290 kr. designcentershop.dk

Flotte farver

Steltons nye skålerie består af en stor serveringsskål og fire mindre portionskåle, som kan anvendes til både kolde og varme retter. Pris for alle fem skåle 349 kr. stelton.com

Prisvindende gallastol

Prisbelønnet dansk designet stol. Udformningen af ryg- og armlæn gør det muligt at rykke stolen Galla helt tæt ind til bordkanten. Stolen kan stables. Pris 5.618 kr. fumac.com

Te i litervis

Smuk tekande fra Ditte Fischer i sort hårdtbrændt porcelæn og vandslebet med en karakteristisk blød overflade. Rummer 1 liter. Højde 24 cm. Pris 1.875 kr. danishceramics.dk

Man kan vælge mellem flere tusinde designs hos LampCreator – bl.a. retro-mønster, graffiti eller blåt trælook. Lamperne er 27 cm høje, 30 cm i diameter, vejer 450 gram er trykt på ekstra tykt lampefolie. Pris 330 kr.
lampcreator.com

**GODT
TÆNK**

Skænderi om indretning startede firmaet LampCreator

EN LYS IDÉ

Af: Bettina Wøhlk

Pige møder dreng, og de forelsker sig. De flytter sammen, og alt er godt – lige indtil lejligheden skal indrettes. Lyder det bekendt? Som de fleste andre par stødte Lise Lausted og Mads Bro ind i Venus møder Mars-problematikken, da der skulle vælges farver, møbler og lamper til det fælles hjem. Lise er til pink og har sine helt egne idéer, mens Mads er mere konservativt anlagt, når det gælder indretning. Der blev indgået kompromiser, og alt så ud til at lykkes. Bortset fra lampen til stuen. Her kunne de ikke blive enige.

”Vi ville gerne have en rigtig lækker lampe til stuen, men økonomien var ikke til det, og vi gad ikke en Ikea-lampe. Vi kunne ikke blive enige, så det endte med, at vi havde en nøgen elpære hængende som daglig påmindelse i mere end otte måneder”, fortæller Mads Bro fra firmaet LampCreator.

Det forelskede par endte med selv at lave en lampe. De tog et billede af tapetet i entréen, og fik billedet printet på lampefolie. Lidt wire og nogle clips, og så var lampen født. Vennerne var vilde med lampen, og de kom med idéer til andre designs. Sådan startede eventyret LampCreator.

”Vi startede firmaet i november 2009 og har mere end 2.000 forskellige designs, der er skabt af designere og fotografer fra hele verden. Hvis du selv har et foto, som du gerne vil have trykt på folien, kan vi også kreere din helt egen lampe”, siger Mads Bro, 32 år, der har en bachelor i salg og marketing.

Uanset om du er til graffiti, feminine farver eller en lampe fuld af M&M's, så kan du få en lampe, der passer til dit hjem – til børneværelset, stuen, arbejdsværelset eller til den tvære teenager.

”Lampens form kaldes drum (tromme, red.), og vi valgte den model, fordi vi synes, den både er funky og klassisk og kan passe til alle rum og en hvilken som helst indretning”, slutter Mads, der nu på tredje år er kæreste med Lise og indehaver af firmaet LampCreator.

Parret bag LampCreator Lise Lausted og Mads Bro med den første lampe, der har samme mønster som tapetet i entréen.

Badeværelset er husets absolutte smertensbarn. Her sker hovedparten af de 35.000 rørskader, som husejerne hvert år anmelder til deres forsikringsselskab. Skaderne er svære at forebygge, fordi rørene som regel er skjulte. Men det hjælper at holde et vågent øje med vandforbrug og installationer.

To ud af tre rørskader sker på badeværelset

Vand er dejligt. Men kun når vi selv kan styre omfanget og placeringen af det. Det må mange tusinde husejere sande, når de pludselig står med en vandskade.

"I 2008 blev der registreret 35.912 skader på skjulte rør og stikledninger, og de udbetalte forsikringssummer var en sikker sværvægt. Hele 709,7 millioner kroner blev der udbetalt. Og dermed er erstatningsudgiften større end tilfældet er for brandskader, der ellers pr. definition ligger højt", fortæller chefkonsulent hos Forsikring og Pension, Christian Skødt.

I Danmarks to største forsikringsselskaber fylder de indvendige rørskader – og ikke mindst dem på badeværelset – da også en del.

Hos Tryg modtager man 8.500 til 9.000 rørskadeanmeldelser om året til den nette erstatningsudgift af omkring 200 millioner kroner. Topdanmark skyder antallet af rørskader til at runde de 6.500, mens udgiftsdelen til betaling af erstatninger løber op på 175 millioner kroner. For begge forsikringsselskaber gælder, at det er den absolut tungeste post på villaforsikringen. Og skaderne på badeværelserne tegner sig for to ud af tre rørskader.

Hold øje med vandforbruget

"Et typisk eksempel er, at vand siver ned til gulvvarmeanlægget. Rørene begynder at tære, og efter noget tid går der hul, og husejeren får alvorlige vandskader. Ligger badeværelset på 1. sal, kan husejeren være så uheldig, at også stueetagen vandskades.

Tæring kan også opstå, fordi en rørsamling i gulvvarmeanlægget ikke er helt perfekt, så der kan sive vand ud. Hvis ikke det opdages, kan det medføre skade på gulvkonstruktionen. I nogle tilfælde desværre også skimmelsvampeskader. Sådan en sivning kan stå på længe,

før den opdages. Og for husejeren kan det også betyde et stort vandspild og deraf følgende større vandregning. Derfor er det væsentligt at holde øje med vandforbruget", forklarer Topdanmarks skadeforsker Susanne Møllegaard.

Siveskader alvorligst

Hos Tryg har man samme oplevelse, men man har samtidig udpeget en særlig type huse som ekstra synlige i skadestatistikken.

"De mange 70'er-huse er nu ved at have så mange år på bagen, at alderen har sat sig, og skaderne for alvor begynder at melde sig. Det mærker vi", siger projektleder Vivi Eilert fra Tryg.

Skaden opdages typisk ved, at der er fugt på en af badeværelsets tilstødende vægge. Det er et næsten sikkert tegn på, at der siver vand fra et rør et sted.

"Hvis skaderne bliver opdaget i tide, behøver de ikke at koste en formue at udbedre. Men får vandet lov til at sive og lave store følgeskader, kan det nemt beløbe sig til 30-40.000 kroner", fortæller Susanne Møllegaard.

De to store forsikringsselskaber oplever også en del skader i forbindelse med tæring af rør der, hvor vandforsyningen går gennem muren og ind i huset. Ligesom fejl omkring tilslutning af opvaskemaskine/vaskemaskine tegner sig for en del skader. Og endelig fylder skader forårsaget af håndværkerfejl sig for en mindre del. Fælles for langt de fleste er, at de kan være svære at forebygge.

"Vi dækker skader forårsaget af skjulte rør. Derfor er der oftest heller ikke noget at gøre, før skaden er sket. Det eneste, vi kan opfordre til, er, at villaejeren holder løbende øje med sit vandforbrug, tjekker trykket på fjernvarmeanlægget og i det hele taget sørger for vedligeholdelsen," siger Susanne Møllegaard.

”

De mange 70'er-huse er nu ved at have så mange år på bagen, at (...) skaderne for alvor begynder at melde sig.

VIVI EILERT, TRYK.

TOP 5

Her ses, hvordan de fem mest typiske rørskader fordeler sig i to af landets største forsikringsselskaber:

- 1** **Utætte afløb fra bruseniche** som følge af tæring på dårlig rørkvalitet eller fejlagtig montering af rist og afløb. Skaden opdages typisk ved, at man registrerer en fugtskade på bagsiden af væggen.
- 2** **Følgeskader af utæt afløb i bruseniche.** Vandet fra det utætte afløb medfører, at andre omkringliggende rør tærer. Det kan for eksempel betyde gulvvarmen bliver defekt.
- 3** **Vandindføring af offentlig vandforsyning** tærer netop der, hvor røret går gennem fundamentet.
- 4** **Slange fra opvaskemaskine, der er skjult** i sokkel og monteret ulovligt eller bliver ødelagt af mus.
- 5** **Skader forårsaget af håndværkerfejl.** Det kan være i forbindelse med håndværksmæssige opgaver i hjemmet, hvor for eksempel en håndværker kommer til at skruer i gulvet og ikke er opmærksom på rør, der ligger under gulvet.

Kilde: Topdanmark og Tryg

TJEK BOLIUS.DK

Læs mere om skjulte skader, rørskader osv. på:

bolius.dk/rørskader
bolius.dk/husforsikring

SÅDAN UNDGÅR DU SKADERNE

Rørskader skyldes ofte slid eller dårligt håndværk, og mange af skaderne kan være umulige at forebygge. **BEDRE HJEM** har bedt ekspert fra Teknologisk Institut, Leon Buhl, om at give gode råd om forebyggelse:

- Luk for alt vandet ved de enkelte tapsteder en gang om måneden og tjek, at vandmåleren står helt stille.
- Tjek løbende trykket på fjernvarmeanlæggets manometer. Falder det pludseligt, kan det være tegn på rørbrud.
- Gulvafløbet i brusenichen bør jævnligt efterses på revner. Hvis disse findes, skal de tættes øjeblikkeligt af en fagmand.
- Korrosion betyder nedbrydning af metaller med ilt og vand. Sker der korrosion af jern, giver det rust. Er dit hus lavet, før plastikrørene gjorde deres indtog, bør du derfor have et ekstra vågent blik på din vandmåler. Stiger forbruget pludseligt, kan det betyde brud på et rør. Tjek det ved at lukke for alle taphaner og se, om vandmåleren fortsat bevæger sig.
- Overgang mellem gulv og væg i bruseniche skal efterses for revner i fuger og samlinger. Vedligehold dem løbende ved at gammel fuge kradses ud og ny sættes i.
- En mørk slange til en opvaskemaskine kan give store skader. Forebyg skaden ved at udskifte den cirka hvert 10. år.
- I huse før 1998 er det varme brugsvand ofte udstyret med en cirkulationspumpe. Jo større pumpen er, jo større er faren for hul på røret som følge af korrosion. Du kan forebygge ved at skifte til så lille en Pumpe, det er muligt. Spørg en fagmand.
- Tjek løbende badeværelsets tilstødende rum for vand/fugtskjalder, der kan indikere vand, der siver.

DET DÆKKER FORSIKRINGEN

Generelt dækker en udvidet rørskadeforsikring for skjulte rør følgende direkte skade:

- Utætheder i rørinstallationer og fejl i el- og svagstrømskabler.
- Udgifter til fejlfinding, der er godkendt af forsikrings-selskabet.
- Skader, der er opstået i forsikringstiden.
- Rørinstallationer, der er i drift.
- Skader – også selv om de skyldes konstruktionsfejl.
- Reparation af beskadigede rør. Er skaden opstået som følge af konstruktionsfejl, dækker forsikringen kun de rør, der er ødelagt. Udskiftning af resten af den fejl-agtige konstruktion må villaejeren selv bekoste.
- Utætheder i slanger bag indbyggede hårde hvidevarer.

DET DÆKKER FORSIKRINGEN IKKE

- Skade på – og rør i – olie-, jordvarme-, gasfyrunits og varmevekslere.
- Skade på – og rør i – andre kedler, tanke og beholdere.
- Råd- og svampeskade, medmindre det fremgår af policen, at forsikringen omfatter disse dækninger.
- Tab af vand og olie, medmindre det fremgår af policen, at forsikringen omfatter 'Udvidet dækning'.
- Udgifter til rottebekæmpelse.

Definitionen på et skjult rør er, at der ikke er direkte adgang til installationen uden brug af værktøj.

bolius.dk

vi hjælper dig til et bedre hjem

VIDEN OM

Tusindvis af artikler om hus og have, guides, beregnere m.v.

NYHEDSBREV

70.000 modtager det allerede, også dig?

INSPIRATION

Flotte hjem, smukke haver og en idékonkurrence for alle.

DEBAT

SHOP

Bøger, magasinabonnement, temahæfter.

RÅDGIVNING

Arkitekt- og byggerådgivning til alle situationer, også din.

"Der var sat et kryds der, hvor de mente bruddet var. Gulvet blev brudt op, og vandet stod i en stråle ud af hullet", forklarer Ella Stokbro.

Utæt rør til 35.000 kroner

Familien Stokbros gode vaner afværgede katastrofe, da der gik hul på gulvvarmen.

En rørskade i gulvvarmeanlægget på badeværelset kostede familien Stokbro 35.000 kroner og en måned med håndværkere.

Heldigvis har forsikringen betalt den pludselige ekstraudgift på 35.000 kroner. Parret bor i Roskilde i et hus fra 1968. I 1988 blev oliefyret udskiftet med et fjernvarmeanlæg, og hver gang Kristian skal et smut i fryseren, retter han pr. automatik et blik mod centralvarmeanlægget. Den vane kom ham stærkt til gavn, da han for nogle måneder siden registrerede et unaturligt fald i trykket.

"Jeg kom vand på anlægget, men allerede dagen efter var trykket faldet igen, og så vidste vi, der var noget galt", forklarer Kristian Stokbro. Han ringede straks til deres forsikringsselskab, Topdanmark, og så overtog de arbejdet med at finde fejlen.

"Vi fik meget hurtigt besøg af et vvs-firma. De satte et måleinstrument på anlægget og

kontaktede et sporingsfirma, der kom i løbet af et par dage. Ved at hælde en slags kontrastvæske gennem vandsystemet og lufte alle radiatorer ud, fandt de meget hurtigt bruddet i gulvet på badeværelset", forklarer Kristian Stokbro.

Mens han tog på forretningsrejse, blev Ella hjemme og tog sig af håndværkerne.

Ella og Kristian Stokbros badeværelse, efter at bruddet var lokaliseret med kontrastvæske.

"Der var sat et kryds der, hvor de mente bruddet var. Gulvet blev brudt op, og der, hvor hullet var, stod vandet ud i en stråle", forklarer Ella Stokbro.

Hun havde løbende håndværkere en lille måned, og i den tid foregik det daglige brusebad ved at kante sig over håndværkerens arbejdsplads og hen til bruseren.

"Det krævede virkelig, at vi tænkte kreativt, men vi har ingen små børn længere, så det har lettet meget", forklarer Ella Stokbro. Både hun og Kristian er meget glade for, at de havde en forsikring til at dække skaderne. De har et gæstetoilet, hvor der også er varme i gulvet. Derfor vil de kunne opleve samme skade igen.

"Sådan nogle gamle rør er en tikkende bombe. Vi kan ikke gøre noget ved det. Men jeg kan følge med på fjernvarmeanlæggets trykmåler og se, om der skulle være uregelmæssigheder", siger Kristian Stokbro.

Spørg om økonomi

Poul Gammelgaard
Cand.polit. og rådgiver
på boligøkonomen.dk

Har du spørgsmål til Poul, mail til:
bedrehjem@bolius.dk

Vi forsøger at besvare så mange
spørgsmål som muligt.

Er lån med renteloft godt?

På det seneste har jeg hørt, at lån med renteloft ikke skulle være så attraktive på grund af finanskrisen. Nu står jeg snart og skal have finansieret et nyt hus og har egentlig ikke forstået, hvad der skulle være i vejen med disse lån. Håber du kan hjælpe.

Jørgen, Skovlunde

Kære Jørgen

Der er ikke noget i vejen med lånene, men i usikre tider kan man opleve, at finansmarkedernes efterspørgsel efter obligationer med renteloft aftager. Det skyldes, at obligationerne er komplicerede at prifsætte, og når krisen kradser, bliver investorerne forsigtige. Usikkerheden betyder, at de ikke er villige til at betale en særlig høj kurs på obligationerne. De lave kurser betyder, at der skal sælges flere obligationer, hvis man skal have udbetalt et bestemt beløb – f.eks. ved boligkøb eller konvertering. Er du til et lån med renteloft, vil det ofte være attraktivt med en kort periode med renteloft, da det er billigst, og erfaringen viser, at de fleste boligejere alligevel skifter deres lån ud relativt ofte.

Renten fastsættes to gange årligt, og lånet er derfor særdeles følsomt over for renteudsving. Loftet begrænser dog risikoen betragteligt. Der er flere aspekter, du skal være opmærksom på, som f.eks. indfrielsesvilkår, bidragssatser og muligheden for afdragsfrihed. Disse ting bør du undersøge grundigt, inden du eventuelt vælger et lån med renteloft.

Hvad styrer bidragssatsen?

Hvordan kan det være, at nogle typer realkreditlån har højere bidragssatser end andre?

Rikke A., Amager

Kære Rikke

I de senere år er der kommet mange forskellige lånetyper, og på nogle af dem har realkreditselskaberne valgt at forhøje bidraget. Det gælder f.eks. lån med renteloft og lån, hvor renten kun

kan falde. Når det kan lade sig gøre, skyldes det, at priskonkurrencen blandt selskaberne er beskedent. Derfor bør du se dig godt omkring, inden du vælger lån og realkreditselskab. Bemærk, at nogle realkreditselskaber giver rabat på bidragssatsen, hvis du vælger at betale din ydelse månedligt. Realkreditselskaberne kan altid ændre bidragssatsen efter et forudgående varsel.

Afgiftssmæk til boligejerne

Skattereformen og omlægning af vandværker betyder, at el, vand og varme bliver dyrere.

Af: Anne Sandager Foto: Per Jensen

Det bliver dyrere at være dansker. Allerede i år vil priserne på basale fornødenheder som vand, el og varme stige. El- og varmepriserne kan stige op til 15 procent, mens der er risiko for, at vandregningen bliver dobbelt så dyr.

Det siger el-, vand- og varmebranchen samstemmende til BEDRE HJEM.

"Elprisen stiger allerede i år, og i løbet af næste år vil den blive endnu dyrere. Det skyldes, at afgifterne stiger med 15 procent på grund af skattereformen, der trådte i kraft 1. januar", siger cheføkonom ved Dansk Energi, Frans Clemmesen.

I 2009 har vi haft relativt lave elpriser. Det skyldes især, at finanskrisen har fået danskere til at spare på strømmen, og faldet i efterspørgsel har fået prisen på olie, gas, CO₂-kvoter og i sidste ende elpriserne til at falde. En anden årsag er,

at det nordiske elmarked får halvdelen af strømmen fra vand, og de stigende mængder nedbør har fået prisen i bund. Derfor er stigningen ikke så voldsom, som den kunne have været.

"Men når den reelle pris på el stiger, så vil afgifterne for alvor kunne mærkes. Skattelettelserne koster et pænt smæk på elregningen for forbrugere", siger Frans Clemmesen.

Dyrere fjernvarme i storbyer

For halvdelen af landets fjernvarmekunder bliver i år og de kommende år også en dyr fornøjelse. På grund af ændringer i måden afgifterne bliver pålagt de store kraftvarmeværker, vil prisen på varme i de store byer stige.

"Borgere i København, Odense, Århus, Ålborg, Esbjerg og Randers skal regne med stigninger på 10-15 procent. Landets øvrige fjernvarmekunder vil ikke opleve stigninger, som skyldes de ændrede afgifter", siger direktør Jørgen

Brændeovn frem for fjernvarme. Erik Byrgesen betaler Danmarks højeste pris for fjernvarme, og han er nødt til at bruge brændeovnen for at spare. Han og 438 andre i det tyndt befolkede område i Mariagerfjord Kommune betaler 32.899 kr. årligt. 21 kilometer væk, i Mariager by, betaler borgerne kun 6.529 kr. om året

Så meget er prisen steget:

BEDRE HJEM har udvalgt fire kommuner som eksempler på, hvor meget priserne er steget fra 2007 til og med 2009:

	ÅRHUS KOMMUNE:	VALLENSBÆK KOMMUNE:	ESBJERG KOMMUNE:	FREDERIKSBERG KOMMUNE:
Vand 2007:	6.538 kr.	7.332 kr.	4.564 kr.	6.414 kr.
Vand 2009:	7.150 kr.	10.837 kr.	4.758 kr.	7.473 kr.
Fjernvarme 2007:	10.616 kr.	13.151 kr.	7.007 kr.	8.112 kr.
Fjernvarme 2009:	10.561 kr.	12.690 kr.	10.185 kr.	9.855 kr.
El 2007:	7.804 kr.	7.804 kr.	7.804 kr.	7.804 kr.
El 2009:	7.692 kr.	7.692 kr.	7.692 kr.	7.692 kr.
Samlet pris 2007:	24.958 kr.	28.287 kr.	19.375 kr.	22.330 kr.
Samlet pris 2009:	25.403 kr.	31.219 kr.	22.635 kr.	25.020 kr.
Forskel:	445 kr. (1,8 %)	2.932 kr. (10,4 %)	3.260 kr. (16,8 %)	2.690 kr. (12,0 %)

G. Jørgensen fra Dansk Fjernvarme.

Varmeprisen er dog afhængig af elprisen, så i samme øjeblik finanskrisen er overstået, og forbruget stiger, vil prisen på varme gå op for alle.

Prisen på vand vil også stige. De kommunale vandværker er fra i år blevet udskilt i kommunalt ejede selskaber, der skal leve op til en række krav. Et af kravene er at vedligeholde kloaknettet, og som de senere års mange oversvømmelser vidner om, så er der et stort efterslæb.

”Hvis vandværkerne skal leve op til de nye retningslinjer, vil det betyde

en fordobling af prisen på vand”, siger afdelingschef hos rådgivervirksomheden Cowi, Henrik Winther.

I den nye struktur er der dog indført et loft på prisstigninger. Men prisloftet er blevet en del udhulet i forhold til det oprindeligt foreslåede, efter vandværkerne har advaret om, at de ikke kan overholde forpligtelserne med et alt for rigtigt prisloft.

Vandprisen er forskellig fra kommune til kommune, men typisk koster vand 50 kr. pr. m³. En husstand bruger ca. 170 kubikmeter vand om året, svarende til 8.500 kr. om året.

Stor forskel på pris på fjernvarme

Stor forskel mellem Danmarks dyreste og billigste fjernvarme. Tjek prisen, før du køber bolig.

Der er store prisforskelle mellem den billigste og dyreste fjernvarme i Danmark. I den dyreste kommune betaler fjernvarmekunderne 2.200 kr. mere om måneden end kunderne i den billigste kommune. Det viser en gennemgang over fjernvarmepriserne, som BEDRE HJEM har foretaget.

Der kan også være massive forskelle inden for samme kommune, og det er der specielt i Mariagerfjord Kommune. En typisk familie, der får fjernvarme fra Veddum-Skelund-Visborg Kraftvarmeværk, betaler hvert år 32.899 kr. En tilsvarende familie skal af med 6.629 kr. hos Mariager Fjernvarme. En forskel på 26.270 kr.

Den massive prisforskel skyldes bl.a., at samtlige Mariager Fjernvarmes 1.027 kunder bor i Mariager og får deres varme fra flis, mens Veddum-Skelund-Visborg Kraftvarmeværks kunder er spredt i et tyndt befolket område og får varmen fra naturgas.

Priser, der er landets højeste, har store konsekvenser for borgerne i området. Det er svært at sælge sit hus, da prisen på varme er langt højere, end den samlede pris på el, varme og vand er de fleste andre steder i landet.

Varmeværkernes top og bund

Standardfamiliehus med årligt forbrug på 18,1 MWh:

DE 5 DYRESTE:

Veddum-Skelund-Visborg Kraftvarmeværk A.m.b.a. (Mariagerfjord):	32.899 kr.
Nørre Nebel Fjernvarme (Varde):	30.457 kr.
Meløse-St.Lyngby Energiselskab Amba (Hillerød):	29.986 kr.
Hvalpsund Kraftvarmeværk A.m.b.a. (Vesthimmerland):	29.910 kr.
Østermarie Fjernvarmenet (Bornholm):	29.599 kr.

DE 5 BILLIGSTE:

Hammel Fjernvarme Amba (Favrskov):	6.501 kr.
Mariager Fjernvarmeværk Amba (Mariagerfjord):	6.629 kr.
Rødovre kommunes Varmeforsyning (Rødovre):	6.964 kr.
Kjellerup Fjernvarme Amba (Silkeborg):	7.275 kr.
Nordforbrænding Fjernvarme (Nordsjællands området):	7.579 kr.

Læs mere på nettet:

Priser på vand: noegletal.dk

Elpriser: elpristavlen.dk

Fjernvarmepriser: energitilsynet.dk/prisstatistik/varme/

Nye priser på husforsikring

I sidste nummer sammenlignede vi **tre typefamiliers årlige præmie hos markedsdominerende forsikringselskaber**. Pga. en misforståelse var tallene fra Alm. Brand ikke helt korrekte, hvorfor vi bringer sammenligningen igen - denne gang med de rigtige tal.

Midaldrende par med et teenagebarn

Rækkehus med 146 kvadratmeter beboelse i 2 plan med lille kælder. Hårdt tag, mursten. Et badeværelse med toilet og et separat toilet. Skur på 2 kvadratmeter. Fra 1973. Fjernvarme. Beliggenhed: Silkeborg. Parret har nyrenoveret badeværelset og toiletterne med en del skjulte rørforinger og skjult toiletskyl. Derfor ønsker parret også at forsikre skader fra skjulte rør. Har også forsikring for svamp og råd. Familien har en lille formue og vælger derfor en relativ høj selvrisiko på 10.000 kr.

Alm. Brand

Pris uden samlerabat: 4.521 kr.
Pris med samlerabat: 3.843 kr.

Codan

Pris uden samlerabat: 3.624 kr.
Pris med samlerabat: 3.224 kr.

Topdanmark

Pris uden samlerabat: 4.727 kr.
Pris med samlerabat: 4.256 kr.

Tryg

Pris uden samlerabat: 3.850 kr.
Pris med samlerabat: 3.465 kr.

Ældre par uden børn

Villa med 90 kvadratmeter beboelse uden kælder, men med pulterloft og garage. Hårdt tag, mursten. Et badeværelse. Huset er fra 1956. Oliefyr. Beliggenhed: Ringe. Ældre hus i et plan, så parret kan blive boende så længe som muligt. Både dækning af skjulte rør og råd/svamp. Har haft en enkelt vandskade i fjor. Parret har en lille formue og vælger en selvrisiko på 5.000 kr.

Alm. Brand

Pris uden samlerabat: 2.997 kr.
Pris med samlerabat: 2.548 kr.

Codan

Pris uden samlerabat: 3.353 kr.
Pris med samlerabat: 3.018 kr.

Topdanmark

Pris uden samlerabat: 3.075 kr.
Pris med samlerabat: 2.768 kr.

Tryg

Pris uden samlerabat: 2.948 kr.
Pris med samlerabat: 2.652 kr.

Yngre par med mindre barn

Villa med 170 kvadratmeter beboelse i 2 plan uden kælder, men med carport. Hårdt tag, mursten. To badeværelser. Skur på 4 kvadratmeter. Nyt hus fra 2006. Fjernvarme. Beliggenhed: Værløse. Huset er næsten helt nyt. Så den unge familie tager chancen og fravælger særlig forsikring af skjulte rør og stikledning samt svamp/råd/insekt. Familien har et presset rådighedsbeløb og lille formue, så de vælger en lav selvrisiko på 1.000 kr.

Alm. Brand

Pris uden samlerabat: 3.634 kr.
Pris med samlerabat: 3.089 kr.

Codan

Pris uden samlerabat: 3.122 kr.
Pris med samlerabat: 2.810 kr.

Topdanmark

Pris uden samlerabat: 2.991 kr.
Pris med samlerabat: 2.692 kr.

Tryg

Pris uden samlerabat: 2.972 kr.
Pris med samlerabat: 2.674 kr.

BILLIGST

BILLIGST

Læs hele artiklen om husforsikring på bolius.dk/forsikring

Palladino sofa. 5.999,- / se side 35 i det store forårskatalog

ILVA

MATCH

Nyt bolighus i
KOLDING

Hvem: Par i begyndelsen af 40'erne med deres tre børn, Ida, Jens og Ingrid på henholdsvis 9, 7 og 5 år.

Hvor: Huset er på i alt 250 kvadratmeter fordelt på to etager. De udvendige mure er pudset og kalket med jernvitriol. På taget ligger røde vingeteg. Arkitekt Rikke Øberg har tegnet ombygningen af huset.

Hvor: I en ombygget avlsbygning på to etager, der oprindeligt hørte under et landsted nord for København.

Det tidligere bryggers er blevet en del af det store fællesrum. Sofa fra Kalejdoroom, sofabord fra Ilva, puder fra Day Home.

Fra stald til ønskebolig

Af: Katrine Martensen-Larsen Foto: Kira Brandt

De købte huset af svigerforældrene, de kendte det ud og ind, så der var ingen grund til at tegne en ejerskifteforsikring. Troede de. I dag sunder familien sig efter en voldsom renovering, men det har været det hele værd.

De fritlagte bjælker i loftet giver volumen og karakter til rummet, der er indrettet med et kinesisk spisebord i egetræ og Wegners Y-stole. De brede planker på gulvet af høvlet fyrretræ er nye og lagt i alle opholdsrum i forbindelse med renoveringen.

Oprindeligt hørte de smukke kalkede avlsbygninger til et landsted nord for København, men i begyndelsen af 1980'erne fik en ejendomsudvikler tilladelse til at om-danne de gamle stalde til boliger. Problemet var bare, at han flere steder sprang over, hvor gærdet var lavest.

"Vi købte huset af mine svigerforældre", forklarer ejeren, der stadig sunder sig over den voldsomme renovering, han netop har overstået.

"Og da vi kendte huset temmelig godt, anså vi det ikke for nødvendigt at tegne en ejerskifteforsikring i forbindelse med handlen".

Det skulle vise sig at blive en dyr fejltagelse.

Dyr forglemmelse

"Vi var godt klar over, at der skulle gøres en hel del ved huset, for planløsningen var langt fra optimal; rummene var små og lidt mørke", fortsætter han.

"For eksempel var der placeret et bryggers i husets bedste hjørne, det syd/vestvendte hjørne, der vender mod haven. Et område, vi ønskede at integrere i køkken-alrummet, og så skulle hele førsteetagen laves om,

så vi kunne få skabt et værelse til hvert af vores tre børn. Herudover skulle begge badeværelser og køkkenet udskiftes, der skulle indlægges ny el, ny vvs, og så skulle der også lige graves ud i hele underetagen, så den kom i niveau, etableres et nyt betonfundament, isoleres, lægges nye gulve og bygges en ny trappe til førstesalen.

"Før vi havde set os om, havde vi nærmest skrælet alt det indvendige i huset. Tilbage stod blot ydermurene og en smule af etageadskillelsen, og mine forældre troede, vi var blevet vanvittige", supplerer hustruen.

"Men det ene tog det andet, og undervejs opdagede vi til vores gru, at flere af spær-fodsbjælkerne var rådne, fordi de hvilede direkte på ydermurene".

En konstruktion, der havde fungeret glimrende i al den tid, bygningen fungerede som stald, hvor de var fritlagte og kunne komme af med dampen, men knap så hensigtsmæssigt, da de blev pakket ind i gipsplader.

"Det var her, det have været rart, om vi havde tegnet en ejerskifteforsikring", uddyber parret, der anslår, de kunne have fået dækket de cirka 200.000 kr., det kostede at sikre bjælkerne med en konstruktion af stål, der forhindrede direkte kontakt mellem træ og murværk, så træet ikke sugede fugt fra muren.

”

Huset emmer af sjæl og en sjælden set sublim planløsning. Her er alt, hvad den store børnefamilie kan drømme om.

01/ Kelimtæppet og den store pude er et arvestykke. Corbusierstolen i koskind ligeså. Den indmurede brændeovn, der fungerer på gas, er fra Living Flames.

02/ Oprindeligt bestod dette rum af bibliotek, bryggers og køkken, men i dag er det hele lagt sammen til et stort rum. Bagerst skulle man et trin op til en lille stue, bryggerset lå til venstre i billedet og spærrede for lyset og til højre lå køkkenet. Indretningsfilosofien er klar – så få møbler som muligt, så der er masser af gulvplads, lys og luft.

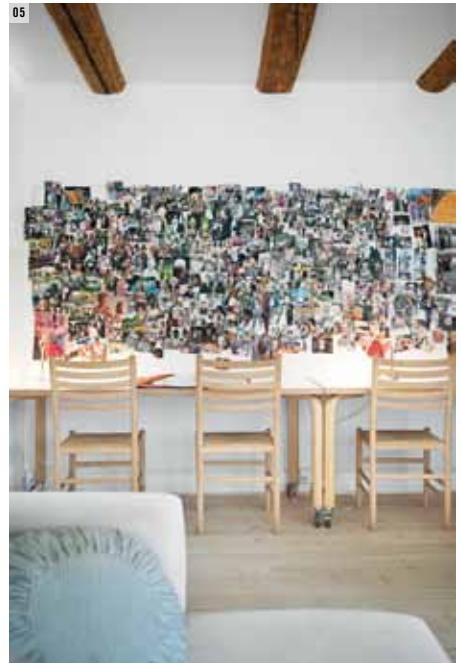

03

04

05

03/ Oprindeligt kom man ind i en mørk lille entre. I dag er det åbnet op til kip, så lyset vælder ind i rummet. Trappen er tegnet til huset og bygget af en snedker i Polen. Under trappen er der indrettet et stort skab til sko og overtøj.

04/ Et kig fra spisestuen igennem entreen og til dagligstuen. Til højre imellem køkken-alrum og dagligstue ligger husets ene badeværelse. Fliserne på gulvet i badeværelset er ført med ud i entreen.

05/ I en krog er der indrettet et fredeligt arbejds hjørne med plads til flere arbejdspladser. Den store opslagstavle med familiebilleder er et hit. De praktiske arbejdsborde på hjul fra Kalejdooroom kan også bruges til ekstra spiseborde ved festlige lejligheder.

01

02

Stressende ombygning

Hele renoveringsprojektet tog omkring ni måneder, og man fornemmer tydeligt den stressfaktor, parret var udsat for undervejs.

”Det var virkelig et helvede, men måske mest fordi jeg selv var dybt involveret i detaljerne”, forklarer husejeren, som blandt meget andet selv sandblæste samtlige af de fritlagte bjælker i boligen. Bjælker, som ejendomsudvikleren i 80'erne havde plastret til med brun plastikmaling.

”Hvis jeg nogensinde igen skal ud i så stor en ombygning, håber jeg virkelig, jeg har lært af erfaring. Lært, at det godt kan svare sig at hyre en hovedentreprenør, og så overlade alt ansvaret til ham og alt arbejdet til hans håndværkere. En hovedentreprenør vil formodentlig også kunne give dig et mere realistisk overslag på den samlede entrepriser. Vi måtte i hvert fald sande, at denne ombygning endte med at blive dobbelt så dyr som det beløb, vi oprindeligt havde kalkuleret med”.

Så få møbler som muligt

At det dog alligevel har været det hele værd, hersker der ingen tvivl om. Huset emmer af sjæl og en sjælden set sublim planløsning. Her er alt, hvad den store børnefamilie kan drømme om, og særligt misundelsesværdigt er det kæmpe køkken-alrum med plads til et både spisebord, klaver, sofaarrangement og et fredfyldt arbejds hjørne. Og med direkte udgang til en dejlig ugenert syd-vestvendt have.

Indretningsfilosofien er enkel: Så få møbler som muligt.

”Når vi nu endelig har fået den plads, det lys og den luft, vi har stræbt efter, ville det jo være tåbeligt at dække det hele til med møbler”, fortæller parret.

Væggene derimod er parret knap så nøjeregnende med. Her er alt fra franske kobberstik, fundet på loppemarkeder, til moderne dansk kunst.

01/ Mor hjælper ungerne med lektier og leg.

02/ Selvom der er blevet plads til tre børneværelser, sover Ingrid helst hos sin storesøster. Her bliver der læst højt i den øverste køje. Sengetæpper og puder fra Ikea. Farven på væggen er Pale Powder fra Farrow & Ball.

03/ Den svævende bordplade med brede skuffer i amerikansk valnøddetræ er fra Hansen Køkkenet. Bemærk de små taburetter, ligeledes i valnød. De firkantede vaske er placeret oven på bordpladen. På gulvet ligger porcellanatofliser fra Byens Flisecenter.

77 Fra stald til ønskebolig

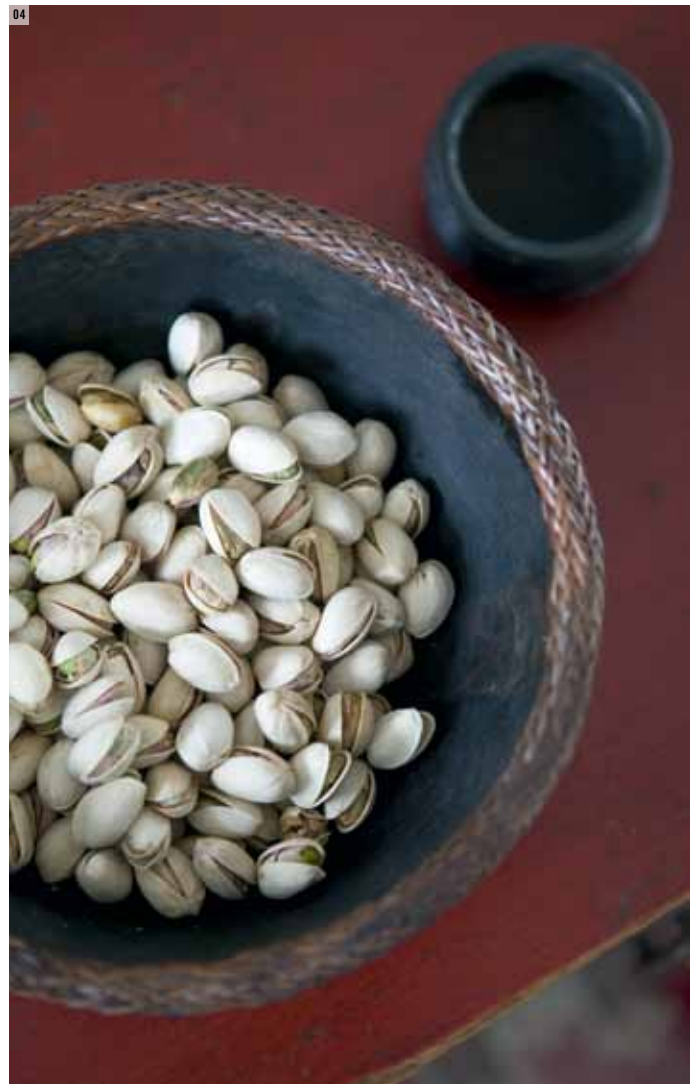
01

02

03

04

01/ Lambswoolplaid i sildebensmønster fra Geismars.

02/ De dekorative troldegrene er pyntet op med de mest bedårende håndmalede æg.

03/ De dybe vindueskarme giver plads til krukker og kander.

04/ Skåle i antik look matcher fint den lille kiste.

05/ Der er lige akkurat plads til dobbeltsengen mellem stolperne i soveværelset. Dynerne er pakket ind i hækledede plaider fra Ikea. Puder i hør fra Stofsyndikatet.

LÆSERSERVICE

Byens Flisecenter
Tlf.: 43 63 60 50 byensflisecenter.dk

Tapet-Café / Farrow & Ball
Tlf.: 39 65 66 30 tapet-cafe.dk

Day Home / Tlf.: 33 45 88 00 day.dk

Kalejdoroom
Tlf.: 35 43 49 08 kalejdoroom.dk

Hansen Køkkenet
Tlf.: 33 11 02 02 hansenkitchen.dk

Stofsyndikatet
Tlf.: 33 11 30 05 stofsyndikatet.dk

Ilva/ Tlf.: 70 10 80 60 ilva.dk

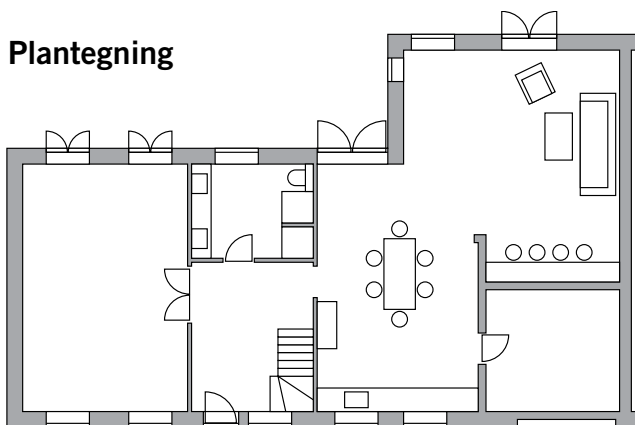
Ikea/ ikea.dk

Geismars
Tlf.: 33 33 08 30 geismars.dk

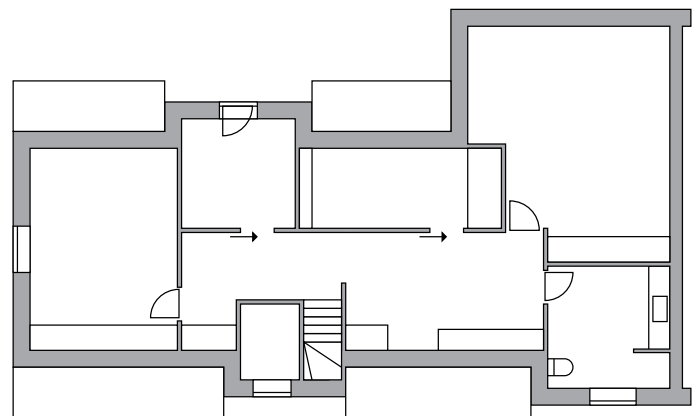
Living Flames
Tlf.: 70205130 livingflames.dk

Oliver Antik: Tlf.: 33 11 02 02

Plantegning

Stueetage

1. sal

SKAB SELV STILEN

Kelimtæppe, Kibäk, håndvævet i 100 pct. ny uld, 170 x 240 cm. Pris 999 kr. Ikea

Hvis du vil indrette din ønskebolig med få møbler, kan der være fordele i at investere i lækkert og klassisk interiør og skabe plads og luft i boligen med masser af gulvplads.

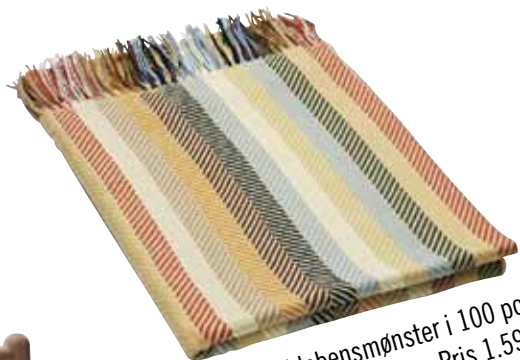
Af: Pernille Riis Foto: Leverandører

Opbevaring vietnamesiske unikke træesker med låg. 10 x 12 cm. Pris 299 kr. Tine K Home

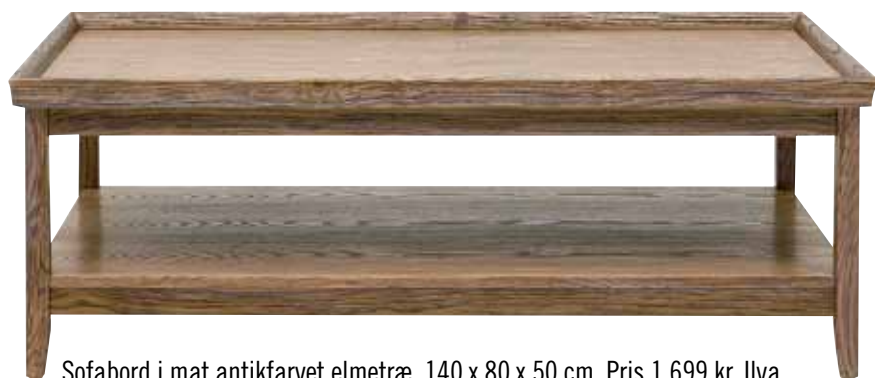
Spisestuestol, "Y-stolen" designet af Hans J. Wegner i 1949. Udført i sæbebehandlet egetræ og flettet sæde i papirgarn. Pris 4.954 kr. Carl Hansen & Søn.

Plaid i sildebensmønster i 100 pct. finkæmet uld, 130 x 195 cm. Pris 1.595 kr. Geismars.

TIP!

Lav dit eget personlige stilleben med forskellige skitser og billeder og sæt dem i rammer, du evt. kan finde som genbrug.

Sofabord i mat antikfarvet elmetræ, 140 x 80 x 50 cm. Pris 1.699 kr. Ilva.

Læserservice:

Ikea, tlf. 7015 0909, ikea.dk
 Geismars Væverier, tlf. 3333 0830, geismar.dk
 Tine K Home, tlf. 4566 0102, tinekhome.dk
 Ilva, tlf. 7010 4020, ilva.dk
 Carl Hansen & Søn, tlf. 6612 1404, carlhansen.dk

Spørg om **indretning**

Lotte Raabo Larsen
Arkitekt maa og
kommunikationsdesigner

Har du spørgsmål til Lotte,
mail til: bedrehjem@bolius.dk

*Vi forsøger at besvare så
mange spørgsmål som
muligt.*

Hvordan indretter jeg mit smalle badeværelse

Kære Lotte.

Jeg skal have renoveret mit lange og smalle badeværelse, men hvordan indretter jeg bedst det smalle rum? Hvilke fliser skal jeg vælge for at få et større rum – store fliser eller små mosaikker?

Venlig hilsen Mette

Kære Mette

I et smalt badeværelse vil jeg møblere langs den ene langvæg. Jeg vil placere brusenichen i badeværelsets ene ende, toilet i den anden og en langstrakt håndvask i midten. Lad afskærmningen mod brusenichen være transparent, gerne som en glasskive monteret på langvæggen, så man har udsyn til hele badeværelsets længde.

Du kan bruge små såvel som store gulvfliser i et lille rum, men husk at skabe en rolig vægflade og

at lave en tydelig overgang mellem gulv og væg ved enten farve- eller klinkeskift. Kvadratiske gulvklinter giver en gulvflade, som ikke er retningsgivende, og vil være en god bund for den øvrige badeværelsesindretning. Jeg vil anbefale dig at lægge samme flise på hele gulvarealet – også ind i brusenichen, så du fremhæver rummets fulde areal.

I det smalle rum vil det være elegant at bruge en lille lys vægklynke, der ligesom gulvet strækker sig helt ind i brusenichen. For eksempel blanke hvide rektangulære klinker eller marmorskinnende mosaik. Lad væggene fremstå som hele ensartede flader i en klynke med tilsvarende fugefarve. En rolig vægflade vil medvirke til, at rummet ikke "vælter" i et virvar af fliseaftegninger.

Lotte Raabo Larsen

Hvordan moderniserer jeg mit klassiske hjem?

Kære Lotte

Jeg har indrettet min lejlighed med danske møbelklassikere fra 50'erne. Nu skal jeg have et nyt garderobeskab, men behøver jeg holde 50'er-stilen gennem hele lejligheden? Jeg overvejer at skille mig af med de gamle møbler og starte på en helt moderne møbelstil anno 2010.

Venlig hilsen Jesper, Kbh. V

Kære Jesper

Du behøver ikke skille dig af med møbelklassikerne for at få en ny stil i lejligheden. Det vil være flot at kombinere klassikerne med helt nye og moderne møbler med glatte linier, strukturelle tekstiler og klare farver. Du kan også vælge at introducere en ekstra tidsperiode med endnu ældre møbler, spejle eller billedrammer fra 1700- eller 1800-tallet med svungne former, guld og beslag. Så får du en spændende kontrast til 50'ernes rene formsprog.

Lotte Raabo Larsen

Lad være med at skille dig af med dine møbelklassikere. Kombiner i stedet med f.eks. en ældre tidsperiode.

Lyt til vandrørerne

– det betaler sig

Efterisolering af vandrør er en effektiv metode til at begrænse varmeregningen

Af: Rie Jerichow

Var det noget med et stensikkert investeringsforslag, hvor tilbagebetalingstiden han tælles i måneder, og hvor indtjeningen hvert år langt ud i fremtiden er flere gange større end investeringen?

Aktier, obligationer og mikroskopiske indlånsrenter kan slet ikke følge med her. Fidusen ligger i at sætte lup på husets vand- og varmerør, som i mange huse ikke er tilstrækkeligt isolerede. Her er bingo ved kasse ét.

Energitjenesten har beregnet, at man ved at isolere uisolerede varmerør i uopvarmede

rum årligt kan spare flere hundrede kroner – afhængig af isoleringstykkelsen – vel at mærke for hver eneste meter rør, man isolerer.

”Men det er et overset område. I de tusindvis af huse, som jeg i tidens løb har energimærket, har kun ganske få procent haft en tilstrækkelig isolering”, fortæller energivejleder Johan Lorentzen fra Energitjenesten.

Huse fra 60'erne eller 70'erne er typisk blevet opført med 20 eller 30 mm isolering, mens ældre huses rør slet ikke har været isoleret.

”Men alle vil have økonomisk fordel af en

isolering på minimum 50 mm i uopvarmede rum som krybekældre og skunke”, fortæller konsulent Jørgen Steckhahn fra Videnscenter for energibesparelser i bygninger.

Varmetabet er størst fra rør, der er varme året rundt, og som ligger i uopvarmede rum som for eksempel skunke eller krybekældre. Og selv om isoleringsarbejdet ikke er specielt svært at udføre, kan arbejdsforholdene betyde, at mange vil vælge at få en fagmand til det.

”Ofte er der ikke meget plads, så man skal være rimelig adræt. Hvis man lider lidt af klaustrofobi, er det ikke sjovt”, siger han og

Så meget kan du spare:

Rør, der er varme hele året (8.760 timer/år)				
Isoleringsstykkelse	Investering materialepris kr./m	Sparet liter olie pr. m pr. år	Besparelse kr./m pr. år	Tilbagebetalingstid
0 -> 15 mm	20	29,3	234	1 måned
0 -> 30 mm	41	32,2	258	2 måneder
0 -> 40 mm	52	33,1	265	2 måneder
0 -> 60 mm	81	34,1	273	4 måneder
Rør, der kun er varme i varmesæsonen (5.000 timer/år)				
0 -> 15 mm	20	16,7	134	2 måneder
0 -> 30 mm	41	18,4	147	3 måneder
0 -> 40 mm	52	18,9	151	4 måneder
0 -> 60 mm	81	19,5	156	6 måneder

Tabellerne viser, hvor stor årlig varmebesparelse der kan opnås ved efterisolering af et 21 mm varmerør med rørskaal. I tabellerne er temperaturen i røret 50°C, omgivelsernes temperatur er 10°C (uisoleret rum), olieprisen er sat til 8,00 kr./l og kedlens virkningsgrad er sat til 85 procent. Besparelsen er en kende mindre ved naturgas.

Sådan gør du:

Start med at måle rørets diameter og køb en rørskål, der passer. Rørskåle kan købes i byggemarkeder. De forskellige fabrikater er opslidsede og kan nemt presses op omkring røret og lukkes sammen, så isoleringen er tæt.

Sørg for, at enderne på de enkelte rørskåle slutter tæt sammen og sæt tape omkring for at holde dem sammen.

Det er muligt at købe rørskåle, der kan bøjes. Ellers må man skære slidser i rørskålen, hvor røret bøjer. Ved ventiler og andre forhindringer skal isoleringen skæres til, eller man kan købe forstøbte isoleringsskåle, der passer til mange ventiler, haner og pumper.

Rørskålene holdes fast med galvaniseret jerntråd eller med kobbertråd, som bindes rundt om rørskålene.

Isolering må ikke trykkes sammen eller beskadiges. Det går ud over isoleringsevnen.

Kilde: HNG MidtNord

Vælg tykkeste rørskål:

Der findes rørskåle i mineraluld, PE-skum og naturmaterialer. Til professionel rørisolering anvendes ofte rørskåle af mineraluld. De isolerer bedre, men er noget sværere at arbejde med. Men man kan også få fleksible rørskåle i mineraluld, som let kan bøjes i hånden og derfor er nemme at arbejde med.

De fleste byggemarkeder forhandler rørskåle i PE-skum, men de er ofte for tynde og isolerer for dårligt. De gode isoleringstykkelser på 30-60 mm skal ofte bestilles i forvejen. Rørskåle i både mineraluld og PE-skum fås i tykkelser fra 15-60 mm. Energitjenesten anbefaler, at man vælger de tykkeste kvaliteter.

Læs mere:

bolius.dk/rørisolering
[byggeriogenergi.dk/
guiden.rockwool.dk](http://byggeriogenergi.dk/guiden.rockwool.dk)
hng.dk
energitjenesten.dk

Haven lige nu

Det er marts, april er lige om hjørnet, og endelig er det blevet forår – havesæsonen er startet for alvor. Hører man ikke til de rutinerede haveejere, der har alle havesæsonens gøremål på ryggraden, så er her en god vejledning.

Klipper man havens storbloomstrede rosenbuske for tidligt, risikerer man, at nye skud svides af frosten, og kommer man for sent i gang, har planten brugt en masse kræfter på at udvikle skud til ingen nytte. Sidst i april er rosernes knopper endnu ikke brudt for alvor, og risikoen for hård frost er et overstået kapitel. Tiden er altså inde til forårsklipning, der dels former planterne, dels sikrer et rigt blomsterflor.

- **Fjern først gamle, visne og døde grene helt ved basis.**
- **Kraftige grene skæres tilbage til halv længde.**
- **Tynde grene skæres tilbage, så hver gren har cirka fire knopper.**
- **Skær altid lige over en knop. Skuddet udvikler sig i den retning, knoppen vender, så du kan styre buskens form ved at vælge velplacerede knopper. Beskæring over udadvendte knopper giver som regel en smuk, åben og velformet busk.**
- **Mens de storbloomstrede roser bør beskæres årligt, har buskroser et meget begrænset behov for beskæring. Klatroser beskæres let hvert forår, sådan at grenene afkortes med en tredjedel af deres længde.**

Tætte lavendler

Ganske som roserne kan lavendler lokkes i gang, før godt er, hvis man klipper dem ned for tidligt. Men nu er tiden inde. Lavendler beskæres for at holde busken tæt og busket. Undlades beskæringen, bliver planten tynd og bar forneden.

Det er ingen kunst at beskære lavendler, og man

kan roligt gå radikalt til værks. Men de enkelte grene må aldrig klippes længere ned, end at der stadig er grønne skud tilbage på grenen. De samme beskæringsprincipper gælder for andre halvbuske som timian og isop.

Fart i sommerfuglebusken

Sommerfuglebusken, Buddleja davidii, kan være temmelig medtaget efter vinterens frost. Men der er ingen grund til bekymring. En forårsklipning sætter gang i nyvækst, og busken genvinder hurtigt det tabte. Er busken meget frostskaadet, kan du roligt klippe den helt ned til 30-40 cm over jorden. Der dannes nye skud fra basis, og resultatet bliver en flot og tæt busk med masser af blomster, da sommerfuglebusken danner blomster på årets nye skud.

Til kamp mod sneglene

Hvis du havde problemer med den iberiske skovsneegl – bedre kendt som dræbersneglen – sidste år, er sandsynligheden for, at historien gentager sig, stor. Man lægger ikke meget mærke til sneglene i de tidlige havemåned, men de er der. De er bare ikke så store og iøjnefaldende endnu. Det er en rigtig god idé at sætte ind med sneglebekæmpelsen allerede nu for at begrænse problemerne senere.

Et af midlerne mod sneglene er ferramol, der i form af et turkisfarvet granulat spredes med let hånd rundt om i haven. Spred lidt ad gangen med jævne mellemrum.

Med tidlig behandling får man god effekt, dels fordi der skal mindre ferramol til at bekæmpe en lille snegl end en stor, og dels fordi man med en tidlig indsats forhindrer, at den nye generation af snegle formerer sig. Ferramol må bruges i økologiske jordbrug og er kun skadeligt for snegle.

Forårshaven

24 siders tema om haven med gode råd, inspiration og guider til både nybegynderen og ekspert.

Start nu og slip let af med ukrudtet

Start kampen mod ukrudtet allerede her i marts, mens ukrudtsplanterne er små og nemme at få op. Hvis du luger haven hver tredje uge frem til sankthans, kan du nyde en ukrudtsfri have resten af sommeren.

Marts er et godt tidspunkt at starte bekæmpelsen af ukrudt i haven, mener haveeksperterne. Ukrudtsplanterne er små, og derfor går lugearbejdet let og hurtigt netop nu.

”Jo før du kommer i gang om foråret, jo bedre. Når ukrudtsplanterne først er kommet i god vækst, har de lettere ved at overleve, og så er de sværere at udrydde”, siger John Henriksen, der er havearkitekt og tidligere slotsgartner i Dronning Ingrid's have på Gråsten Slot.

Landskabsarkitekt Henning Looft fra tegnestuen moos+looft er enig.

”Det ukrudt, du fjerner nu, kommer ikke igen senere på sommeren. Snupper du ukrudtet hver anden eller tredje uge frem til sankthans, vil du ikke have problemer med ukrudt i din have resten af sommeren. Du kan også gå en haverunde hver dag og fjerne det ukrudt, du møder på din vej. Det tager måske fem til ti minutter og føles slet ikke som arbejde, og så kan du jo nyde haven samtidig”, foreslår han.

Brug fingrene eller en klo

Ekspertene er enige i, at etårigt frøukrudt, som f.eks. fuglegræs, etårigt rapgræs, burrester og hønsetarm er lettest at slippe af med. Du skal blot sørge for at forhindre frøukrudtet i at blomstre og sprede sine frø i haven.

”Det letteste er at nappe de små

ukrudtsplanter op med fingrene her i foråret. Du kan også bruge en lille håndklo til at rive de små planter op af jorden.

Hvis ukrudtet vokser under buske, hvor det er svært at komme til, er det lettest at bruge et hakkejern til at hakke hovedet af ukrudtsplanten ved jorden”, anbefaler Henning Looft.

John Henriksen synes, at et skuffejern er alle tiders til ukrudtsbekæmpelse. Han anbefaler, at du lader ukrudtet ligge og visne, før du river det sammen. Så risikerer du ikke, at det gror videre, hvis det bliver dækket med jord af riven.

Få hele roden med op

Flerårigt rodokrudt, som skvalderkål, havepest og kvikgræs, er sværere at få bugt med. Her må der en anden strategi til, fordi det er vigtigt at få hele roden med op.

”Rodokrudt, som skvalderkål og havepest, er lettest at få op med en greb eller en dolk. Du skal lirke redskabet ned omkring rødderne på ukrudtet og forsigtigt liste hele roden med op”, fortæller Henning Looft.

Du kan også bruge et hakkejern til det flerårige ukrudt, men det kan tage lang tid og kræver derfor stor tålmodighed. Planten udsultes efterhånden, hvis du hele tiden sørger for at fjerne de grønne blade, der kommer op af jorden.

Hvis du har et stort område i haven med

skvalderkål eller andet flerårigt ukrudt, kan det virke næsten uoverkommeligt at grave det hele igennem for at fjerne rodokrudtet. I stedet kan du dække området med kraftig plastik eller en ukrudtsdug.

”En afdækning af jorden er et godt alternativ til at bruge Round Up. Du skal dække ukrudtet med kraftig plastic eller en ukrudtsdug og lægge jord langs kanterne, så der hverken kommer lys eller fugt ind. Så vil selv besværligt ukrudt, som skvalderkål og kvikgræs, være væk i løbet af et år”, siger John Henriksen.

Flerårigt ukrudt kan heller ikke lide at blive klippet hver uge, så hvis du kan komme til med plæneklipperen eller græstrimmeren, er det også en brugbar metode.

Et værre pillearbejde

Har skvalderkålen bredt sig i dit blomsterbed, dur det ikke at dække jorden til, hvis du gerne vil bevare de andre planter i bedet. Her er der ingen vej uden om at grave hele bedet igennem og filtrere alle ukrudtsrødderne ud fra rødderne på de planter, du vil bevare.

”Det er lettest at gøre, når planterne er små, f.eks. her i det tidlige forår. Du graver hele planten op og fjerner alle de spaghettilignende rødder fra skvalderkålen. Vær omhyggelig. Hver en rodstump, du efterlader i jorden, kan vokse videre og blive til en ny plante”, siger John Henriksen.

Sådan får du bugt med ukrudtet

- Grav flerårigt ukrudt som kvikgræs og skvalderkål op med en greb tidligt om foråret, hvor jorden er let at arbejde i. Det er vigtigt at få alle roddelene med op.
- Hak de små ukrudtsspirer ned med hakkejernet eller pil ukrudtet op med hånden. Det er vigtigt at fjerne ukrudtet, inden det sætter frø.
- Mælkebøtter og tidsler i græsplænen fjernes med et tidseljern. Sørg for at skære pæleroden over, så langt nede i jorden som muligt, så planten ikke har energi til at vokse op igen.
- Undgå at have bar jord i haven. Dæk jorden med bunddækkende flerårige planter i bede og under buske og træer.
- Indret haven med flere små bede i stedet for få store. Det er mere overskueligt og tilfredsstillende at luge ukrudt i et lille bed, hvor arbejdet er mere overskueligt.
- Brug ikke sprøjtegifte i haven.

Kilde: 'Den nemme have' af Laila Sølager

Nemme bede

- Et bed med bunddækkende flerårige planter (stauder), som f.eks. hosta, storkenæb, løvefod og lærkespore, der kan vokse i både sol og let skygge. Fjern al rodukrudt, før du planter.
- Et bed med blomstrende buske, som f.eks. rododendron, roser, forsytia, uægte jasmin og sommerfuglebusk. Plant buskene med mindst 1,25 meters afstand.
- Gamle frugttræer med en bund af græs og løgplanter, som f.eks. vintergæk, blå scilla og påskelilje. Græsset må først slås, når løgplanterne er visnet hen på sommeren.
- En nem blomstereng med stauder, som f.eks. akelejer, storkenæb og fingerbøl, der vokser i græs. Den er lettere at passe end en 'vild' blomstereng med valmuer og kornblomster.
- Gammeldags buskroser, der blomstrer én gang og derfor ikke kræver så meget gødning, vand og beskæring som andre roser.

Kilder: Laila Sølager, Henning Looft og John Henriksen.

Den nemme have

- Anlæg flere, små bede i stedet for et stort, så bliver det mere overskueligt at luge.
- Anlæg de mest arbejdskrævende bede, f.eks. rosenbedet, ved terrassen.
- Anlæg mindre arbejdskrævende bede, f.eks. buske med bunddækkende planter, længere ude i haven.
- Undgå bar jord i bedene. Plant flerårige planter (stauder), der dækker jorden.
- Plant mange af den samme slags planter i et bed i stedet for én af hver slags.
- Læg en række fliser langs kanten af bedene ud mod græsplænen, så bliver det lettere at slå græskanterne med græsslåmaskinen.
- Brug store fliser til stier og terrasser, så bliver der færre fuger at luge.

Kilde: 'Den nemme have' af havearkitekt Laila Sølager.

Du kan godt få en dejlig have med blomstrende buske, roser og mange blomster uden at bruge mange timer om ugen i haven. **Slip nemt om ved havearbejdet ved at dække jorden med planter.**

Sådan får du en nem have

Hvis du vil have en nem have, skal du undgå bar jord og i stedet sørge for at plante haven til med flerårige planter (stauder) og buske, der dækker jorden. Sådan lyder rådet fra haveekspertene.

”Det allernemmeste er at finde en god staude med store blade, der kan dække bunden i haven som et tæppe”, råder havearkitekt Laila Sølager, der er medforfatter til ‘Politikens store havebog’.

Storkenæb, løvefod og lærkespore

Laila Sølager anbefaler især storkenæb, løvefod, gule og hvide lærkesporer eller hosta – gerne sammen med scilla og andre forårsløg.

”Her i min have har jeg plantet hvide lærkesporer. Det er en meget yndig plante, der blomstrer hele sommeren. Jeg laver ingenting i det bed”, fortæller hun.

Vælger du løvefod som bunddække, er det en god idé at fjerne blomsterne, når de bliver brune. Ellers spreder planten sig med frø i hele haven, og det kan være irriterende, når frøene lander mellem terrassens fuger.

Blomstrende buske er nemme

Havearkitekt John Henriksen, der har været slotsgartner hos Dronning Ingrid på Gråsten Slot i 10 år, anbefaler, at du planter blomstrende buske i den nemme have.

”Det kan f.eks. være lave buske, som rododendron. Det tager godt nok lidt tid at anlægge bedet, fordi rododendron skal plantes i spagnum, men derefter er bedet let at passe”, siger han.

En anden mulighed er at plante lave buske som bund under højere blomstrende buske og træer.

”Vælg buske, der blomstrer på forskellige tidspunkter, så hele blomstringen ikke er overstået i maj. Og vælg også buske med bær og efterårsfarver, som f.eks. tjørn og røn, og nogle få stedsegrønne. Der skal være variation, så haven er spændende hele året”, anbefaler John Henriksen.

”Selv om haven skal være nem, bør der være plads til roser. For der bør være roser i enhver have”, mener Laila Sølager.

Hun anbefaler de gammeldags buskroser, der kun blomstrer én gang. De kræver ikke nær så meget gødning, vand og beskæring, som de moderne roser, der blomstrer hele sommeren.

Hvis haven skal være nem, bør du anlægge de mest krævende bede, som f.eks. rosenbedet, i nærheden af terrassen, hvor du kommer mest.

”Det er en god idé at plante roserne i et bed for sig, så det er let at give dem lidt ekstra pleje”, foreslår Laila Sølager.

Ud over de gammeldags buskroser anbefaler hun sunde og hårdføre rosesorter, som f.eks. ‘Bonica’, ‘The Fairy’ og ‘Astrid Lindgren’, der alle er lyserøde, og den dybrøde ‘Ingrid Bergman’. Mens en af de bedste gullige roser hedder ‘Ghislaine de Feligonde’. Den er ferskengul, mandshøj og har en dejlig duft.

Vildt hjørne i haven giver dyreliv

Længere ude i haven gør det ikke så meget, hvis du ikke får fjernet alle skvalderkål og brændenælder. Det kan endda have den sidegevinst, at du tiltrækker pindsvin, sommerfugle og andet dyreliv til haven.

”Det er ok at have et naturhjørne i haven, f.eks. ved hækken, hvor der alligevel altid kommer skvalderkål. Du skal blot sørge for at afgrænse det vilde hjørne fra resten af haven med en stribe græs på mindst en meter, som klippes en gang om ugen. Så behøver du ikke være bange for, at skvalderkålen breder sig til resten af haven”, fortæller landskabsarkitekt Henning Looft fra tegnestuen moos+looft.

En græsbarriere er også et godt trick, hvis du vil forhindre naboens skvalderkål i at brede sig ind i din have.

Du kan læse mere om, hvordan du får en nem have i Laila Sølagers bog ‘Den nemme have’, 199 kr.

Robust møbelsæt

Møbelsæt i teak fra Langelinie-serien. Bord og skamler er uden beslag og samlet med dyvler og bladsamlinger. Pris for bord 8.280 kr., skammel 1.060 kr., bæk 3.280 kr. mandalay.dk

Lad os komme ud

Endelig er det forår. Terrassen og haven kalder - udendørslivet kan begynde. Mangler du møblerne til at kunne nyde solen eller bænke gæsterne, kan du hente inspiration her.

Massiv teak

Havebæk i massiv teak fra Cambridge-serien. Kan skilles ad. Mål: h 90 x l 124 x d 50 cm. Pris 3.980 kr. mandalay.dk

Klassisk solstol

Klassisk solstol i rødt træ. Fås også i hvid og sort. Pris 1.999 kr. ilva.dk

Med udtræksbord

Solvogn i teak. Bord monteret med udtræk til begge sider.
Mål: h 35 x b 55 x l 200. Pris 4.980 kr. mandalay.dk

Vedligeholdelsesfri

Solvogn i vejrbestandigt flet, polyrattan.
Vedligeholdelsesfri. Mål: h 38 x b 60 x l 200.
Pris 1.880 kr. mandalay.dk

Gyngende glæde

Hængesofaen „Pandora Swing“ fås
i sort og hvid. Pris med sædehynde
14.985 kr. sika-design.com

Ren nostalgi

Marguerit. Havebænk i alu/teak. Stabelbar.
Pris 1.880 kr. mandalay.dk

Parasol

Parasol med dug i regntæt og smudsafvisende materiale. Stokken er i glasfiber.
Diameter: dug 250 cm, stok 38 mm. Pris uden fod 1.360 kr. mandalay.dk

Fuglerede

Olympia Birdnest er et in-outmøbel til brug på terrassen og indendørs. Pris med sædehynde 7.195 kr. sika-design.com

Kurveflet

Hvid eller sort kurveflet.
Mål: h 54 x b 44 x d 45
cm. Pris 249 kr. ilva.dk

Forår i blomsterhaven

Krukker i lange baner! Bemærk, hvorledes formerne og også materialerne varierer. Claus Dalby skifter mellem ler, træ og zink.

I Claus Dalbys have er det ikke bar jord, der dyrkes. Fra tidligt forår til sent efterår er der frodighed af udanske dimensioner. Her giver den populære havemand tips til, hvordan man kan skabe sit eget frodige paradis.

Da jeg for femten år siden købte en gammel patriciervilla i Århus med Riis Skov som nærmeste nabo, var der stort set ingen have. Blot en kæmpe græsplæne. Jeg havde ingen haveforstand, men mødet med nu afdøde blomstermaler Anne Just blev mit livs vendepunkt. Hendes måde at lave have på var lige mig, så jeg blev en lærenem elev. Straks begyndte jeg at omdanne min firetusind kvadratmeter store parcel til ét veritabelt blomstrende paradis.

En fin aurikel af den sjældne slags i selskab med kugleprimulaer. Et perfekt match.

Drop græsplænen

Rigtig mange haver ser ens ud: En stor solterrasse med plæne rundt om, et buskads længere ude og så et hegn eller en hæk. Mit råd er at droppe dele af græsplænen og erstatte den af blomstrende bede. Græs skal slås hver uge. Så megen pasning kræver bede ikke. Jeg kender flere, der nu etapevis indtager mere og mere af græsset. Forståeligt nok, for blomster er da væsentligt mere interessante.

Løgfrådseri

Som det fremgår af billederne, er jeg en rigtig 'løgfrådser'. Jeg kan simpelthen ikke få nok. Og for at få blomsterne til at komme igen, gør jeg brug af nogle små kneb: For eksempel knækker jeg de visne frøstande af stænglerne, når løgvæksterne har smidt deres kronblade. Ellers bruger de kræfter på at sætte frø, og det går ud over næste års blomstring. Desuden venter jeg med at fjerne stængler og blade, til de er visnet ned. På den måde får løgene fornyet kraft. Mange har erfaret, at tulipanerne bliver færre og færre år for år. Dette kan man undgå ved at grave dem op og lægge dem til tørre på et solrigt sted sommeren over. I sensommeren eller først på efteråret graves de ned igen et nyt sted i haven.

Pink og purpur tulipaner - 'Barcelona' og 'Recreado' - i en symbiotisk sammenstilling.

Varme gule farver har Claus Dalby ikke i haven, men lysegule og cremede. Den gule tulipan hedder 'Maja' og den

Også i sensommeren holder Claus Dalby af de blå toner. Her er det hortensier, som lyser op. Bemærk, dueslaget i baggrunden; her bor havens hvide brevduer.

”

Det må ikke blive for pænt. Lidt anarkisme skal der til.

Farver i haven

Havens farver er en af mine meget store passioner, og det er da også farverne, jeg igen og igen omtaler i artikler, bøger og tv-udsendelser. Det er i haven, jeg får afløb for min kreativitet. Purpur og pink, gul og hvid, blå og lavendel er blot nogle af de farvekombinationer, jeg arbejder med. I det tidligere forår er det især tulipanerne, der skaber farveklatter. Når de visner ned, står stauderne klar til at tage over, og efterhånden som de vokser op, dækker de løgvæksternes nedvisnende løv.

Bar jord? Nej tak ...

Allerede først i marts går jeg i gang med at så i mine drivhuse. Snart bugner det med små planter, der gradvist bliver priklet over i større og større potter. Dette er den hurtigste måde at få store planter på. Alle får de en lille 'madpakke' med i potten i form af langtidsvirkende gødning, så de har noget at leve af sommeren igennem. Når faren for nattefrost sidst i maj er ovre, bliver blomsterne plantet ud i havens bede, hvor der er synlig jord. Til sankthans er det godt i gro, den bare jord er dækket, og der er masser at klippe til buketter. Heldigvis er det for sommerblomsternes vedkommende sådan, at jo mere, der klippes, jo flere blomster kommer der. Planter ved, at de skal sætte frø for at sikre artens overlevelse, og det hindres de i, hvis blomsterne klippes af. Derfor skynder de sig så at afsætte nye knopper.

Køkkenurter

Jeg har ikke nogen køkkenhave, men kan godt lide den prydværdi, nogle urter har. Tænk for eksempel på skærmdild. De gulgrønne skærme passer rent farvemæssigt ind i enhver sammenhæng. Tilmed giver skærmene det vilde look – den grøftekantslignende stemning – der er så livgivende i enhver have. Det må ikke blive for pænt. Lidt anarkisme skal der til.

De gule forårsvortemælk danner pendant til 'Spring Green'-tulipanerne. I karrene bagest er der hvide bellis og forglemmigej.

Dildfrøene drysser jeg med løs hånd rundt omkring i havens bede i marts/april. Så dukker de små planter frem overalt, hvor der er bar jord. Skærmbloster kan jeg ikke få for mange af, og et andet trick inden for køkkenurtegenren, som jeg benytter mig af, er plantning af gulerødder. Ligeså snart jeg i foråret finder nogle med lidt top, planter jeg dem i jorden, så det grønne akkurat stikker op. Snart begynder toppen at gro, og efter seks-syv uger springer de smukkeste hvide skærme ud. Prøv dem for eksempel sammen med roser. Det er så smukt.

Mange af hver

Når jeg planter, anvender jeg mange af den samme plante. Forstå det nu ikke på den måde, at jeg regner med eller opfordrer til, at folk skal plante i samme mængde som jeg! Men hvis man til eksempel anlægger et stauvede med – lad os sige – halvtreds planter, vil jeg anbefale, at man køber fem af hver af ti forskellige stauder. De skal have varierende blomstrings-tidspunkt, fra tidligt forår til hen på efteråret. Stil nu planterne ud i bedet art for art – én plante hvert sted, så de bliver spredt. Hvis man, som nogen foreskriver, planter store enkeltstående grupper, bliver bedet stillestående. Ved

at plante spredt får bedet en engagtig karakter, der passer perfekt til den naturlige stil, der er in lige nu.

Tag ofte på planteskolen

Når man kikker ind over hække og havelåger, ser det absolut mest interessant ud indtil sankthans. Derefter går det rigtig meget ned ad bakke mange steder. Hvor bliver blomsterne af? Det har jeg en helt naturlig forklaring på: Da jeg endnu ikke var mere end almindeligt haveinteresseret, tog jeg – ligesom alle andre mennesker – på planteskolen fra foråret og frem til sidst i juni. Her købte jeg kun det, der blomstrede. Altså var det kun de for- og mid-sommerblomstrende stauder, jeg valgte. Senere tog jeg på sommerferie, og da jeg kom hjem, så haven som regel både trist og uregerlig ud, og så levnede jeg hverken den eller planteskolen en tanke. Mon ikke, der er mange, som kan nikke genkendende til dette? Jeg tror det og anbefaler derfor alle at tage på planteskolen gennem hele sæsonen; også i sensommeren. Der er der så mange skønne sensommerblomster, som slet ikke kan undværes i haven. Tænk for eksempel på alle de dejlige asters. De blomstrer helt ind i oktober og november.

Gulerødder. Prøv dem sammen med roser. Det er så smukt.

Besøg haven

Claus Dalbys have er åben for publikum tre gange om året. Tilmelding kan ske på clausdalby.dk. Interessen er meget stor, så der trækkes lod mellem de tilmeldte. På hjemmesiden kan du også læse om Claus Dalbys bøger, tips og gode ideer. Fra først i april kan du desuden se Claus Dalby som vært på serien Drømmehaver på DR2.

Mit haveliv

I bogen 'Mit haveliv', som udkommer midt i april, fortæller Claus Dalby om sin have, hvordan han skaber den blomstrende frodighed, om engelske haver, der har inspireret ham, og om de mange specialplanteskoler, han handler hos.

'Mit haveliv'

ca. 300 sider. 399,95 kr.

Læs mere på clausdalby.dk

Vind bogen

BEDRE HJEM udlodder 10 eksemplarer af 'Mit haveliv'. Alt du skal gøre er at gå ind på www.bedrehjem.dk/vind og besvare spørgsmålet. Konkurrencen kører til og med den 20. april, og vinderne får direkte besked.

Spørg om haven

Stig Lauritsen
Havedesigner og
bygningsarkitekt.
Forpagter Paradehuset;
orangeri og tegnestue
på Gissselfeld Kloster.

Har du spørgsmål til Stig, mail til:
bedrehjem@bolius.dk

Vi forsøger at besvare så mange
spørgsmål som muligt

Stigs tanker

Nu til sommer vil jeg skabe mit helt eget haverum – et dejligt sted fyldt med magi og eventyr, og hvor alle skøre ideer er tilladte. I dette lille haverum skal der være plads til mange af mine vigtigste drømme og tanker om den ideale have – for det er her, jeg på en lun sommeraften vil sidde i min mormors liggestol med et glas hyldeblomstsaft i hånden og nyde livet. Det er her, jeg kan slappe af efter en travl dag, og det er her, at tiden godt må stå stille for en stund. Min hemmelige have skal ligge langt fra alt og alle, og der skal dufte af roser og kapribolier – det gamle æbletræ vil give skygge og takshækken læ. Haven fylder ikke meget, for den er jo kun for mig!

Hvordan beskytter jeg stauderne mod min mand?

Min mand er god til at slå græs, men nogle gange tager han lidt for mange stauder med! Hvordan kan jeg beskytte mine stauder, uden at det kommer til at ligne en kirkegård?

Gitte Vinge-Hansen, Hasseris

Kære Gitte

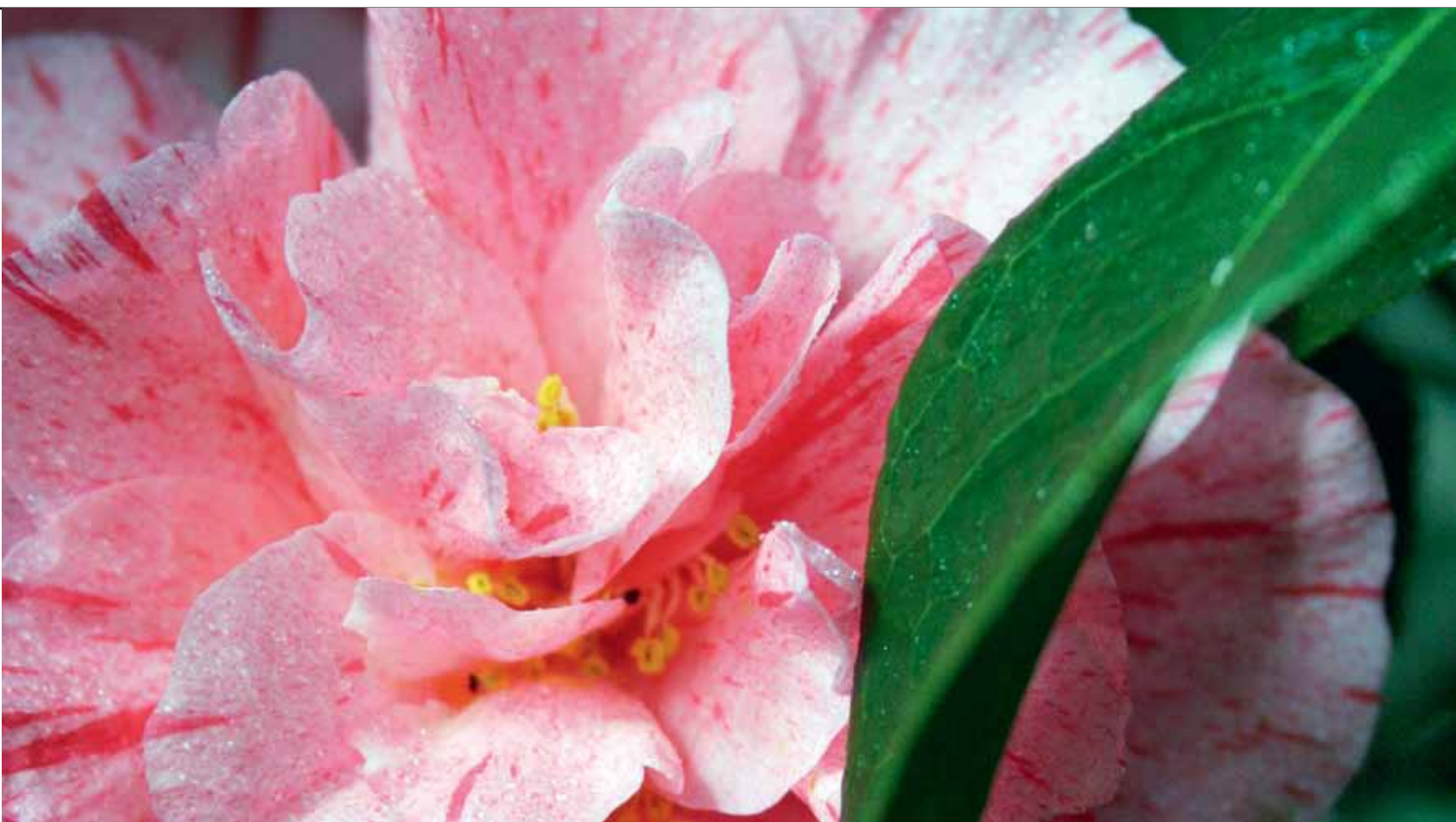
I billedkunsten er rammen om maleriet mange gange lige så vigtigt som selve kunstværket – og sådan kan det også være med haven! I en klassisk have kan helhedsudtrykket forstærkes med bede, der er kantet med lave buksbomhække. Lavendel og timian passer til den mere uformelle stil, hvor planterne får lov til at brede sig i højde og drøjde. Men indramning kan også udføres mere minimalistisk ved en jernkant eller teglstensbånd, som får græsmaskinen til at holde sig til græsset og ikke oppe i staudefedet. Der findes en del nye teglsten i flere farvenuancer, som passer flot til haven – lagt på den flade led eller sat på højkant; stenene er med til at raffinere og skaber ro i haven.

Adskil staudefedet og græsplænen med en kant f.eks. af teglsten.

Havetips:

- Tilplant krukker med hornviol, stedmoder, bellis og forglemmigej.
- Beskyt stedsegrønne planter mod stærk forårssol, hvis jorden er frossen.
 - Plant potteplanterne om, beskær dem og tag stiklinger.
- Tag topskud af lavendel, hyld, buksbom, klatrehortensia og buddleja.

Hvad har jeg gjort forkert, Stig?

Jeg har plantet en Kamelia i min have, men nu ser den trist ud og har tabt mange knopper og en del blade. Hvad har jeg gjort forkert, Stig?

Anders P. Hedengaard, Solrød Strand

Kære Anders

Kamelia-familien består af flere arter - bladene fra et par arter er brugt til te, frøkapsler fra andre bruges til olie, men de fleste kameliaer dyrkes for deres blomster. Når man tænker på den klassiske kamelia, så er det *Camellia japonica* (japansk Kamelia), som sammenfatter alt, man elsker ved kameliaer: smuk vækstform, blanke blade og vidunderlige blomster. At dyrke kameliaplenter i Danmark er ikke så vanskeligt, som man skulle tro. Kameliaer stammer fra lette skovområder i Kina, Japan og Sumatra samt i Indien. Vores klima er ikke så ringe, hvis man dyrker sin kamelia i potter eller trækar. På denne måde har man muligheden for at flytte rundt på planterne for at finde

den optimale sommer- og vinterplacering. Om sommeren kan man placere sin kamelia i filtret lys fra et stort træ og nyde dens blanke blade som baggrund for sommerblomstrende vækster. Om vinteren skal dine kameliaer beskyttes mod hård frost og hård blæst. Med en vinter som den, vi lige har været igennem, kan de fleste kameliaer ikke overleve udendørs. Placer dem helst inde i et orangeri eller et køldt, frostfrit drivhus eller udestue, hvor temperaturen holder sig lige over 0 men ikke over 10 grader.

Der findes nye hybrider af frost-tolererende kameliaer, som kan tåle minus 15-20 frostgrader, men de kan aldrig klare den kolde vind. Kameliaerne er surbundsplanter, som kan lide en fugtig, let og veldrænet neutral eller lidt sur muldjord. Plantedet skal være, som med andre kamelia-typer, et beskyttet sted væk fra vind og sol ... og husk endelig at vande regelmæssigt sommeren og vinteren igennem – ellers taber de knopperne – og det er næsten ikke til at bære! Jeg er bange for, at din kamelia ikke er til at redde, og at du derfor må købe en ny.

Græs

kræver mere arbejde end bede

Mange haveejere dropper blomsterbedene og sår i stedet græs for at gøre haven nem at holde. Men det kræver mere tid at passe en græsplæne end blomsterbede, mener haveeksperter.

Hvis du vil have en nem have, skal du ikke så det hele til med græs, mener havearkitekt Laila Sølager og landskabsarkitekt Henning Looft. En græsplæne skal klippes mindst én gang om ugen hele sommeren fra april til oktober.

”Græsplænen er et af de mest krævende elementer i en have. Den skal slås cirka 25-30 gange om året, og så kan man selv gange op med den tid, det tager hver gang. Dertil kommer den tid, det tager at kantstikke og fjerne mos og mælkebøtter”, siger landskabsarkitekt Henning Looft fra tegnestuen moos+looft.

Havearkitekt Laila Sølager, der er forfatter til bogen ‘Den nemme have’, anbefaler, at du lægger en stor del af din græsplæne om til terrasser, stier og tæpper af bunddækkende, flerårige planter (stauder), hvis du vil have en nem have.

”Jeg gætter på, at det tager den halve tid at passe et bed med bunddækkende stauder, når de først er vokset sammen, som det tager at slå og passe en græsplæne. Og så er sådan et bed meget sjovere at kigge på”, siger Laila Sølager.

Hun anbefaler, at du bruger f.eks. storkenæb, løvefod, lærkespore eller hosta som bunddække, og gerne sammen med forårsløg.

Planter du 10-15 bunddækkende planter pr. kvadratmeter, vil bedet lukke sammen i løbet af få måneder, så der ikke er ret meget plads til ukrudt.

Det er vigtigt at rense bedet for flerårigt rodukudt som mælkebøtter, skvalderkål og senegræs, inden du planter bunddækket. Og den første sæson kan der også blive lidt lugearbejde mellem de nyplantede stauder. Men derefter vil bedet stort set ikke kræve pasning.

Du skal blot regne med at gå en rundtur i foråret og rive lidt op i jorden og samtidig fjerne det ukrudt, der er dukket op mellem planterne.

Kan du ikke helt undvære græsplænen til solbadning og fodbold, kan du gøre pasningen af plænen lettere ved at lægge en kant af fliser eller en flisesti rundt langs de bede, der støder op til plænen.

Sådan får du en pæn græsplæne

- Klip græsset 1-2 gange om ugen fra april til oktober, men ikke i regnvejre (klippehøjde: 3 cm).
- Gød græsset flere gange i sæsonen, f.eks. i april, juni, august og oktober.
- Riv græsset igennem med en løvrive for at opkradse plænenes filtag og fjern mos.
- Fjern ukrudt som bellis, mælkebøtter, tidsler og vorterod.
- Riv nedfaldne blade væk fra plænen om efteråret.
- Spred et tyndt lag jord blandet med grus og kompost (topdressing) ud over plænen én gang årligt.

Kilde: Politikens Store Havebog af Jane Schul og Laila Sølager.

Haverne er blevet det sted, hvor man udfolder sig.
Og udtrykker sig. Indretter sig.

MONICA RITTERBAND

Vi vil være udendørs

Der er noget rørende over os danskere. Vi bor noget af det mest nordlige her på kloden, vores vintersæson er lang og bidende og vores sommer lys, luftig og kort. Men på trods af at vores udendørssæson er begrænset i tid, har vi med en vikings styrke og stædighed valgt at se bort fra det faktum.

Vi VIL ikke acceptere den virkelighed, at det er hundekoldt at sidde udenfor i sin have, når solen er gået ned i maj eller september. Vi lader som ingenting og foregiver, at Danmark grænser op til Middelhavet.

Vi har inden for de seneste 20 år indført flere og flere cafeer i alle større danske byer – udendørscafeer, som er åbne året rundt – ganske vist akkompagneret med tykke plaider og varmelamper – og her kan vi indtage vores espressoer og cafe-latter med biscottier – også i december.

Og hjemme på parcellen har indekøkkenet fået en aflægger udenfor. Her steger, griller og braser vi på spansk, italiensk, fransk, thailandsk og indisk med videre, vi sværger til chili, ingefær, papadam, dimsum og kokosmælk, vi har krydderier i haver og lerkrukker. Og vi sidder omkring de lange provencalske spiseborde på terrassen og lader de mange nye olielamper brænde. Kort sagt: hele den sydlandske iscenesættelse tilført dansk hygge.

Vi dyrker de eksotiske spisevaner og levevis – vellystigt – ikke blot i hele sommersæsonen, men lang tid før og efter. Vi vil bare så gerne leve – og helst udendørs som varmblodige sydlændinge. Det er jo lidt bemærkelsesværdigt, at en nation umærkeligt har tilført sig selv en anden eller måske blot udvidet identitet. Det er, når man er færdig med at smile lidt over vores evne til at ignorere det danske vejrlig, jo top sympatisk, at vi har formået at øge vores livs muligheder og livslyst. Måske også derfor er vores haver blevet mere og mere interessante. Jeg har bemærket at haverne i de seneste 10 år er gået i retning af større og større individuelt udtryk. Nogle foretrækker måske blot en pæn, jævn plæne og et rosenbed og en regulær terrasse. Andre har indført japanske tilstande med svungne åer, flade trædesten og fint skårede buske.

Andre vil 'back to nature' – og har smidt blomsterfrø i plænen, som de lader stå og gro i svajende blomstrende siv. Andre er gået i historie-mode og har anlagt prydelige rokokohaver – med gange og stier og espalierer. Og andre vil have en legehøve med 'en pøl' midt i baghaven sekunderet af en boulebane og en hoppetrampolin til børnene og børnebørnene. Og så er der de kunstneriske haver, hvor skulpturer i mandshøjde er placeret med respekt for rum og beskuelse – som var man på besøg i en museal park.

Der er sket det – de seneste par tiår – at haverne i langt større grad er blevet et udtryk for den enkelte families livsvalg. Haverne er blevet et sted, hvor man udfolder sig. Og udtrykker sig. Indretter sig. Og det, sammenlagt med vores frygtløse forhold til vejret, ser jeg som et udtryk for, at vi er blevet flertonedede og mere bredspektrede i vores måde at leve på. Hvor er det dejligt! Og må jeg ønske en glædelig sommer.

Monica Ritterband

Kunstner og designer. Har designet for bl.a. Royal Copenhagen, Georg Jensen Damask, Holmegaard, Raadvad, Morsø og Ege. Tidligere journalist og underdirektør hos Carlsberg.

Køkkenhave for nybegyndere

Køkkenhaven skal være et element i haven, som er sjovt og spændende, og som du kan overskue hele sæsonen. **Start derfor med at anlægge en køkkenhave, der ikke er for stor og kompliceret.** Det første års køkkenhave kan være udgangspunkt for ændringer og udvidelse.

Størrelse

Selv en mindre køkkenhave på 40 kvadratmeter, f.eks. 5 gange 8 meter, kan give et betydeligt bidrag af meget billige grøntsager og krydderurter til husholdningen. En stor køkkenhave på 100-200 kvadratmeter er et noget mere ambitiøst projekt, men kan forsyne en familie med frugt og grøntsager det meste af året.

Tid

Det tager meget tid at holde en stor køkkenhave. Desuden skal du medregne tid til at høste, koge, sylte og fryse frugt og grøntsager, så de kan holde sig hele vinteren. Nogle grøntsager som løg, grønkål, pastinak og porrer kan dog sagtens tåle at overvintre i jorden ude i køkkenhaven.

Placering

Find et stykke jord, der får godt med sol og ligger i læ. Sørg også helst for, at køkkenhaven ligger i et område af haven, hvor jorden er god og fri for alt for mange rødder.

Planlægning

Brug tid på at planlægge, hvad du vil plante, inden du står og river frøposer ned af stativerne. Vælg det, du holder af – både at spise og kigge på. Skal børn eller børnebørn være med, kan de også være med til at vælge, hvad der skal dyrkes i køkkenhaven.

Husk også at tænke på, om du skal holde lang sommerferie væk fra køkkenhaven. Hvis du skal det, bør du vælge afgrøder efter det, for det er ærgerligt og spild af kræfter ikke at kunne nyde salaten eller bønnerne, når de er allerbedst.

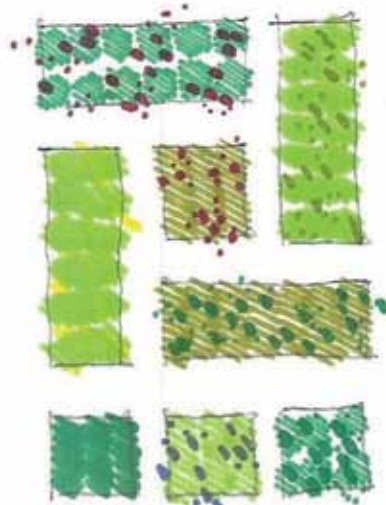
Forbered dig også på, at ikke alt lykkes, selv ikke for den mest drevne køkkenhaveejer. Æblerne kan have lidt mørke pletter, og gulerødderne vil være lidt mere deforme og have flere huller end dem i supermarkedet. Men smagen af helt friske frugter og grøntsager er fantastisk og opvejer alle skønhedsfejl.

Skriv erfaringer ned

Det kan være hyggeligt og gavnligt at notere både gode og dårlige erfaringer fra år til år. Skriv f.eks. ned, hvor meget du såede af de forskellige slags grøntsager. Måske ærgrede du dig over, at du havde alt for få rødbeder, eller at du slet ikke fik spist alle bønnerne. De erfaringer er altid gode at tage med til næste år.

Hvordan kan du indrette en køkkenhave?

Prydhaven bliver ofte anset som den del af haven, hvor du opholder dig, mens køkkenhaven er den del, hvor du arbejder. Så skarpt behøver det jo ikke at være opdelt, slet ikke hvis du vælger at indrette med lidt fantasi og kreativitet.

Bede i forskellige former

Grøntsager og bær behøver ikke vokse i lange snorlige baner med en række salat, radiser og jordbær. Du kan lave runde og aflange bede og bede i andre geometriske former. Højbede og frugthejn kan også være en smuk variation i køkkenhaven. Grøntsager og krydderurter har smukke farver og er derfor oplagt at placere fantasifuldt og æstetisk med hensyn til former og farver.

Højbede

Højbede er bede, der er bygget ca. 50 cm op over jordniveau. Højbedets kanter kan bygges op af sten, pileflet eller træ. Du bør undgå trykimprægneret træ. Et højbed er rigtig godt til at danne afgrænsninger i køkkenhaven eller mellem køkkenhaven og den øvrige have. Derudover har du en meget bedre arbejdsstilling, når du luger i et højbed. Højbede har også den fordel, at de hurtigere bliver varme og tørre efter vinterens fugt og kulde, så du derfor kan så lidt tidligere i dem end i almindelige bede.

Hegn og espalier

Hegn og espalier med hindbær, brombær, ærter, bønner eller frugttræer er velegnede til at skabe rum og oplevelser i haven. Brug f.eks. hegn og espalier på en måde, så det ikke er muligt at overskue hele haven på en gang, og du derfor bliver overrasket af noget nyt, når du bevæger dig rundt i haven.

Havemøbler

Indret gerne din køkkenhave med f.eks. en bænk eller borde og stole, så køkkenhaven også er rar at opholde sig i, når du ikke graver kartofler eller plukker jordbær.

Blomster

Plant gerne mange blomster i din køkkenhave og gerne nogle, der blomstrer smukt i de perioder, hvor du tilbringer meget tid i køkkenhaven. Det kan f.eks. være løgplanter som krokus, påskeliljer og tulipaner om foråret, når du forbereder jorden og sår. Sommerblomster, kornblomster og latyrus i højsommeren, og solsikker og georginer i sensommeren, hvor grøntsager og frugt høstes.

Hvilke afgrøder skal du vælge?

Du kan selv dyrke et meget stort udvalg af grøntsager og krydderurter i køkkenhaven. Der findes et utal af sorter, og flere kommer til. Det kan være sjovt både at dyrke det, du kender og holder af, og supplere med nye lidt fremmede afgrøder. Der er faktisk mange nemme grøntsager og urter at dyrke, hvor du vil blive forundret over, at så små frø helt af sig selv forvandler sig til store spiselige afgrøder.

Bær

Et anderledes indslag i køkkenhaven kan være at plante tranebær, blåbær eller tyttebær i et surbundsbed.

Grøntsager

De mest almindelige grøntsager at dyrke selv er radiser, ærter, gulerødder, kartofler, kål og salat. For at være perfekte i smagen skal grøntsagerne høstes og nydes på et helt bestemt tidspunkt. Går salaten i frø, eller bliver radiserne og ærterne overmodne, smager de ikke særlig godt. Derfor er det en god idé kun at plante lige netop det, du skal bruge, og så eller plante i flere omgange i stedet for. Du kan f.eks. plante salat hver tredje uge fra april til juni og dermed høste frisk salat gennem en meget længere periode. Suppler også køkkenhaven med forskellige typer løg, kål, krydderurter, nødder og rodfrugter.

Jorden

En god jord er en forudsætning for en god høst. Jorden kan både være for leret eller for sandet, så det kan være nødvendigt at tilføre kompost eller spagnum. Når du anlægger en ny køkkenhave, er det en god idé at grave jorden ned til to spadestikdybde, så jorden bliver vendt, løsnet og iltet. Du kan også bruge en havefræser. Når først køkkenhaven er anlagt, er det ikke nødvendigt at grave den hvert år. Den bedste jord i køkkenhaven får du ved at undgå at træde rundt i den og i store træk lade den være i ro. Det er gavnligt for de mikroorganismer, der er i jorden, samtidig med at du undgår at beskadige de regnorme, der lever i jorden. Om foråret kan du løsne jorden med en greb og anlægge ganglinjer igennem køkkenhaven.

Såning

Du kan begynde at så, når både luft- og jordtemperaturen er varm nok til det. Der må ikke være for meget nattefrost for de første afgrøder som f.eks. radiser, rødbeder og flere kåltyper. Jordtemperaturen skal være mindst 6 grader, typisk i april måned. Gulerødder, bønner og salat kan først sås, når jordens temperatur er mindst 10 grader, typisk i maj og juni. Andre afgrøder kræver, at du forkultiverer dem, inden du planter dem ud i køkkenhaven. Det vil sige, at du sår og får planterne til at spire, f.eks. indendørs i en vindueskarm. Du kan også købe de forkultiverede planter, f.eks. porrer og selleri, på planteskolen og dermed springe det noget tidskrævende og omstændelige led over.

Ukrudt

For at undgå så meget ukrudt som muligt skal jorden forberedes, dvs. løsnes og kultiveres, inden du begynder at så. Det er vigtigst at luge i begyndelsen af sæsonen, hvor afgrøder og ukrudt slås om pladsen, solen og næringen. I løbet af sommeren kan lugningen foregå lidt mere moderat, men det er dog altid en fordel at holde ukrudtet nede, da det letter efterfølgende sæsoners arbejde.

Skadedyr

Det er naturligvis irriterende at se høsten mere eller mindre gå tabt på grund af skadedyr som snegle, fluer og larver. Du kan klare dig langt hen ad vejen uden at skulle bruge kemikalier, f.eks. ved hjælp af insektnet eller sneglespærring. Du kan komme en del af plagen til livs ved at variere og veksle mellem forskellige typer afgrøder og ved at vælge afgrøder, som ikke i så høj grad angribes af skadedyr, f.eks. asparges, løg, salat og majs. Der er skrevet rigtig mange bøger om køkkenhaver, og i mange af dem beskrives det nøje, hvordan du med planlægning kan minimere generne fra skadedyr uden brug af kemikalier.

Store sådag

Hvis du drømmer om at kunne høste hjemmedyrkede grøntsager til sommermaden, skal køkkenhaven sås til nu. Bortset fra sarte og varmekrævende grøntsager, som bønner, majs og squash, kan grøntsagerne sås nu. Før du sår, skal du sørge for, at køkkenhaven er fri for ukrudt og rive jordoverfladen godt igennem, så overfladen bliver jævn og ensartet uden store jordklumper og sten. Så i render, og dæk de enkelte frø med et jordlag, der svarer

til frøets tykkelse. Heraf følger, at de store ærtefrø skal dækkes med mere jord end f.eks. de små salatfrø. Det er en god idé at så bladgrøntsager, som salat, spinat og rucola, i korte rækker frem for lange og i stedet så igen med f.eks. 14 dages mellemrum. På den måde er der friske blade at høste sommeren igennem.

Efter såning skal køkkenhaven vandes grundigt, og det er vigtigt, at jorden ikke tørrer ud, mens frøene spirer.

En del grøntsager er meget langsommelige at dyrke fra frø. I stedet kan man plante småplanter ud – enten hjemmelavede eller indkøbt til formålet.

Luksus fra køkkenhaven

Noget af det bedste, man kan høste i sin køkkenhave, er friske, sprøde, grønne asparges. Asparges er lette at dyrke og har den glimrende egenskab, at de kommer igen år efter år, når aspargesbedet en gang er etableret. Asparges kan plantes i april.

Grav en 15 cm dyb og lige så bred rende. I renden laves små tuer af jord med 35 cm mellemrum. De edderkoppelignende aspargesplanters rødder fordeles over tuerne, hvorefter renderne fyldes forsigtigt med jord. Det øverste af planten skal være cirka 5 cm under jordoverfladen.

Det eneste problem ved at dyrke asparges er, at det kræver tålmodighed til at begynde med. De første spæde, lysegrønne skud kommer hurtigt frem, men der er ikke noget at høste det første år. Også andet år bør man lade alle skud være for at give planten mulighed for at samle masser af kræfter til at etablere sig. Først tredje år kan man begynde at høste i sit nye aspargesbed, der efter årligt vil byde på masser af asparges. Asparges foretrækker en let, lun jord, der gerne må være sand- og muldholdig og ikke bør mangle kalk. Vælg et solrigt sted og husk, at der på lidt længere sigt bliver tale om meterhøje planter, der fylder en del.

Nye kartofler

Har du lagt læggekartofler til forspiring, er de nu fyldt med livskraftige spirer, der kalder på at komme ud i køkkenhaven og fortsætte væksten. Grav 5-10 cm dybe render til kartoflerne og læg knoldene med en afstand på 30 cm. Har du plads til flere rækker, skal der være mindst 60 cm mellem rækkerne, for at de enkelte planter får plads nok. Læg knoldene i renden, så de flotteste spirer vender opad. Dæk renden med jord. For at sætte ekstra skub i tingene kan hele molevitten dækkes med plast eller fiberdug, der fjernes, så snart de første skud titter frem i jordoverfladen.

Hvis du ikke har været så forudseende at lægge kartofler til forspiring, kan du stadig nå at være med. Da læggekartoflerne blot direkte i køkkenhaven, hvor de vil give en lidt senere høst end de forspirede eksemplarer.

Bliv klar
til den nye
havesæson!

Drømmen om et drivhus starter her

Drivhuscenter Danmark er en gruppe af havecentre med speciale i råd-givning i alt fra hobbydrivhuse til orangerier. Vi forhandler udelukkende Juliana produkter og er eneforhandler af Botanica.

Et drivhus er enhver haveejers stolthed og giver glæde og oplevelser i mange år. Drivhuset er stedet, hvor du forlænger sommeren og glæden ved at være ude.

Besøg Drivhuscenter Danmark 11 steder i landet, og se alt fra det lille hobbydrivhus til større pavilloner og de helt store orangerier.

Eller tjek drivhuscenter-danmark.dk, hvor du kan se alle produkter og købe de fleste i vores webshop.

 JULIANA[®]

BOTANICA[™]
LET THE SUNSHINE IN

Botanica Orangeri

Botanica Orangeri 21,5 m²

- 6 enkelte og 1 dobbelte vindue • 120 cm bred aflåselig dobbeltdør
- Sortlakeret med 4 mm hærdet glas

Compact Plus 9,9

Botanica B

Diamant

Hørsholm4050 5340
Holbæk.....5943 0945
Roskilde4675 5211
Toksværd.....5556 2239
Kalundborg..... 5956 6080

Odense.....6311 3666
Middelfart.....2125 1227
Odder.....8654 1133
Holstebro.....2087 9697
Århus.....8622 0288
Aalborg.....2940 1440

Drivhuscenter-danmark.dk

Drivhuse fra
1-100 m²
Drivhuscenter-
danmark.dk

SIGURD BARRETT MIG OG MIN SKRUEMASKINE

Værktøjet
skal være
kram

Der er ikke grænser for Sigurd Barretts entusiasme, når han lader fingrene danse over tangentene og optræder med Sigurd Barrett Trio eller – som noget nyt gendigter biblen for børn og tilsætter den sang og musik. Som handyman er entertaineren lige såusiastisk – her har han dog knap så meget naturtalent at gøre godt med.

”Når tingene skal gøres, skal det foregå på den rigtige måde. Også selv om det tager tid, og det gør det tit, for jeg er ikke den, der har det største

håndslag. Gejsten har jeg dog. Den kommer fra min far ligesom min gamle værktøjskasse”, fortæller Sigurd Barrett.

Han sætter en stolthed i at lave tingene selv, og ganske ofte er det skruemaskinen, der skaber de største succeser.

”Med den i hånden føler jeg mig som et rigtigt mandfolk. Det er en god model fra Black & Decker. Jeg synes, det er vigtigt at arbejde med noget kram. Det skal fungere, når jeg skal bruge det”, siger Sigurd Barrett.

Senest brugte han skruemaskinen til at skrue endnu et par ekstra knagerækker op.

”Når man har fem børn, betyder praktikken meget. Hjemmet skal fungere, og vi har en lille gang, så udfordringen har været at få så mange overtræksbukser, jakker og sko til at hænge ordentligt. Jeg har fået lavet et system, hvor knagerne hænger i lag langs med trappen. Det er nødvendigt, for jo større børnene bliver, jo mere tøj er der”, fortæller Sigurd Barrett.

Han har også udtænkt snedige systemer, der kan give ekstra plads til sko. Men ellers er det ikke de store håndværksopgaver, Sigurd Barrett kaster sig over.

”Generelt synes jeg, vi skal gøre det, vi er bedst til – selv om jeg indimellem ikke kan holde mig fra projekterne. En af de gange, min kone var gravid, satte jeg mig for at lave min egen tremmeseng til barnet. Jeg syntes, det var sådan en smuk tanke, men mit lokale byggemarked frarådede mig. Jeg havde slet ikke tænkt på alle forholdene omkring tremmeafstanden, der skal sikre, at barnets hoved ikke kommer i klemme, så det projekt blev ved tanken”, griner Sigurd Barrett.

Han bliver ved sin skruemaskine.

” ” Med den i hånden føler jeg mig som et rigtigt mandfolk.

SIGURD BARRETT

SÅDAN

VÆLG EN DRIFTSIKKER SKRUEMASKINE

Skruemaskiner kan være ekstremt effektive og meget tidsbesparende – hvis de altså kan det, de skal. Læs her, hvad du bør overveje, inden du investerer i en skruemaskine.

1. Vælg en maskine, der ligger godt i hånden og ikke vejer for meget. Det er vigtigt, at skruemaskinen hverken tipper forover eller tilbage, når du står med den i hånden.
2. Vælg en trinløs skruemaskine, hvis du vil have mulighed for at skrue op og ned for hastigheden uden unødige breaks. Vælger du en

med gear, kan du omvendt finindstille den på forhånd til den enkelte opgave. Det er desuden en fordel, at maskinen er udstyret med frem- og tilbageløb.

3. Hvis dine projekter er meget store, skal du anskaffe dig en maskine med ledning og samtidig købe en lang forlængerledning. Er det mindre ting, du skal løse med skruemaskinen, kan du sætte på en batteridrevet. Det bør dog være en med lithium-ion-batteri. En batteriladning kan holde til at skrue flere hundrede skrue i en ladning, og på nogle skruemaskiner kan du desuden se den aktuelle ladetilstand. Fordelen

ved et lithium-ion-batteri er desuden, at det ikke aflader, selv om maskinen ikke har været brugt i flere måneder. Det er tilfældet med et NiCd-batteri.

4. Antallet af ampere beskriver, hvor lang tid batteriet holder. Jo flere ampere, jo længere holder det. En rigtig god maskine har 3 ampere. Volten siger noget om styrken, skrueerne skrues i med. Den skal ligge mellem 15-18.

Kilde: Kjeld Larsen, tømrer gennem 33 år.

Af: Pernille Marott Foto: Bjarke Ørsted

Fast serie i BEDRE HJEM

SÅDAN BOR VI

Eventyr, sjæl og kant: utraditionelle boliger og boformer

Københavnere under åben himmel

Bæredygtig halvfabrikata lyder måske ikke som det mest tillokkende. Men hvad med et 180 kvadratmeter stort hus kun 40 minutter fra Kbh. H, andel i et stort fælleshus og energiudgifter for 7.500 kr. om året – for kun 2,2 mio. kr?

Af: Rie Jerichow Foto: Claus Bjørn Larsen

Familien Havgaard ønskede at komme ud af byen. Ud under åben himmel, at bo i nærhed i et fællesskab og gerne meget bæredygtigt. Det lykkedes i boligforeningen Kyoto. Fra venstre: Jakob, Sigrid på fire og lille Aksel på et halvt i barnevogn.

Byggeforeningen Kyoto i udkanten af Borup ligger smukt lige ud til åbne marker. Sådan en vinterdag med fugletræk og højt til himlen ligner den på afstand mange andre nybyggerier, der skyder op omkring mindre byer på landet. Men når man drejer ind på den lille vej Græsmarken, kan man straks se, at her bor folk godt nok lidt tættere, haverne er noget mindre, og vejene er ganske smalle. Og kigger man op, vil man se, at alle klyngehusenes [kædehusenes] tage er beklædt med solceller.

Det er lige i en nøddeskal, hvad de fleste familier her er gået efter: De har ønsket at komme ud af byen – ud under åben himmel, at bo med nærhed i et fællesskab og gerne meget bæredygtigt.

Og hvem er det så?

“Ja, vi ligner nok hinanden. Vi er nogenlunde jævnaldrende. Fra omkring de tredive til et sted i fyrrerne. Mange af os kommer fra København og har valgt at flytte ud af byen, da vi fik børn. Vi er interesseret i at have et fællesskab med hinanden og samtidig bo så bæredygtigt som muligt inden for nogle rimelige økonomiske rammer. Men det er hverken tilsigtet eller formuleret, at det her er et bofællesskab for småbørnsfamilier – sådan er det bare blevet, fordi hele konceptet har tiltrukket børnefamilier”, fortæller Merete Havgaard.

Hun har boet i bebyggelsen, siden den stod færdig for halvandet år siden sammen med sin mand Jakob, Sigrid på fire og lille Aksel på et halvt.

Og hvis Sigrid selv kunne sætte ord på forskellen mellem København og Borup, ville hun nok glædestrålende fortælle, at på Græsmarken kan hun bare lige løbe ud og lege og selv stikke hovedet indenfor hos Rosaline, Hannah eller måske Bertram for at høre, om de vil med ud at cykle en tur.

“Det er dejligt for hende, men det er også rart for os, at vi ikke skal arrangere alting. At skulle ud at lege er ikke et stort projekt, som når vi for eksempel skulle i Fælleparken, hvor vi måske glemte noget, og når vi så endelig kom derned – ja, så var det måske ikke længere godt vejr. Her kan hun bare lige løbe ud og tilbage igen, og det er hende selv, der planlægger det”.

For familien har bebyggelsens fællesskab været en vigtig faktor.

“Jeg er selv vokset op i et bofællesskab og synes, at det har været en rar måde at bo på. I princippet er Græsmarken bare en kædehusbebyggelse med et fælleshus. Vi har hver vores ejerbolig, men vi har også en forening, som vi er medlem af. Så når man flytter ind her, har man altså på forhånd vist, at man er interesseret i at være gode naboer, at kende naboerne og have noget til fælles med dem”, siger Jakob Havgaard.

Interesse for klima og et bæredygtigt liv er én af de ting, som indbyggerne er fælles om. Hele bebyggelsen er beklædt med solceller, som i hvert hus driver en varmepumpe. Om vinteren trækker alle familierne strøm fra nettet til at køre

Klimavenligt for almindelige mennesker

Når byggeforeningen i landsbyen Borup mellem Køge og Ringsted hedder noget så japansk som Kyoto, er det på grund af den såkaldte Kyoto-aftale, der skal beskytte klimaet. Navnet er udtryk for beboernes ønske om at bo i et moderne fællesskab i miljømæssigt forsvarlige boliger, hvor en stor del af energien kommer fra solenergi.

Bebyggelsen, der stod færdig i foråret 2008, består af 25 lavenergi-rækkehuse – nogle af træ andre med en muret skalmur, men alle med store solcelleanlæg på taget. Hver bolig er på 108 kvadratmeter i stueetagen og blev leveret med en uudnyttet førstesal på 75 m², som mange siden har udnyttet.

Solcelleanlægget er Nordens største ustøttede anlæg, som i hvert hus suppleres med et varme-genindvindingsanlæg og en varmepumpe, der gør, at bebyggelsen får et lavt CO₂-udslip.

Fælleshuset indeholder et stort rum i stueetagen, som fungerer som mødelokale, spiselokale, festlokale, cafe eller minibiograf. Her er det store fælleskøkken også under opførelse.

Så når man flytter ind her, har man på forhånd vist, at man er interesseret i at være gode naboer, at kende naboerne og have noget til fælles med dem.

JAKOB HAVGAARD

Især børnefamilier har følt sig tiltrukket af konceptet i byggeforeningen i Borup. Fra venstre: Emil Schmidt Clausen, Sophia Gadrel Lauridsen og Martin Schmidt.

varmepumperne, og om sommeren producerer de strøm til nettet, så elmålerne løber baglæns.

“Vi har lige fået en opgørelse for det første hele år, som viser, at vi har brugt tre megawatttimer til varme, madlavning og belysning. I penge svarer det til cirka 7.500 kr.

Det er ret billigt – men hertil skal man så lægge forrentningen af det lån, vi har taget, for at kunne købe solcellerne. Vi regner ikke med at blive rige af det, men vi har heller ikke indtryk af, at vi sætter penge til. Vi håber bare, at det er med til at give et lille bidrag til at begrænse CO2-forureningen”, fortæller Jakob og Merete.

Varmepumpen står i bryggerset og ligner et køleskab, og bortset fra lidt indkøringsbøvl i starten har der ikke været nogen problemer.

“Vi har så den fordel, at vi er 25 familier. Og bare der er det mindste, går email-kæden i gang nu siger min varmepumpe ‘Fejl 17 – hvad betyder det?’... og straks er der nogen med en større teknisk indsigt, der hjælper”, fortæller Merete med et smil.

Halvfabrikata

Alle husene er bygget i træ på en fabrik i Sverige. Hvert hus består af to langsider, som er fragtet på lastvogne til Borup, hvor det enkelte hus er blevet samlet på kun en enkelt dag.

“Da kloakering, rørføring og fundamentet var på plads, blev husene leveret som en skal. Rumopdeling, rågulv og solceller hørte med, og så har vi selv haft ansvaret for resten. Så selv om alle husene som udgangspunkt var ens, er der nu 25 vidt forskellige huse”, siger Merete.

Prisen har sikkert været med til at tiltrække mange børnefamilier.

Jeg tror ikke, vi var flyttet på landet, hvis der ikke havde været så meget fællesskab.

MERETE HAVGAARD

En grund med et hus på 180 kvadratmeter kostede i 2008 kun 2,2 mio. kr. Hertil kommer så 150.000 kr. til fælleshuset og solcellerne på taget. Med den indvendige færdiggørelse – altså køkken, bad, toilet, døre, maling og ind-retning af førstesalen – regner Jakob og Merete med, at det samlede regnestykke kommer op i nærheden af 2,9 mio. kr.

Men ét er pengene. Noget andet var arbejdet.

“Det var lidt af en mundfuld. Det har været sjovt, men det har også været et hårdt første år, for alle lå i byggerod og havde travlt med deres hus samtidig med, at mange skulle vænne sig til Borup og bruge energi på at lære de nye naboer at kende. De fleste af os kendte ingen, da vi flyttede hertil”, fortæller Merete. Som mange af de andre, kom familien Havgaard fra København.

“Vi havde boet ti år på Østerbro, så jo, det er en stor omvæltning. Vi er begge opvokset i forstæderne, så vi synes, at vi er kommet meget på landet. Man skal lige vænne sig til, at Borup er en lille by. Der er masser af dagligvarebutikker, men det er jo ikke byliv”, siger hun.

Til gengæld er der et fællesskab.

“Vi har en lille mødregruppe på Græsmarken. Vi er seks naboer, der er på orlov lige for tiden, og det er rigtig hyggeligt. Jeg tror ikke, vi var flyttet på landet, hvis der ikke havde været så meget fællesskab. Så havde vi fundet noget med lidt mere by”, fortæller Merete.

Sådan virker en luft til vand-varmepumpe

Husenes luft til vand-varmepumper udnytter den naturlige varme i udeluften i et snedigt system, der rent teknisk minder meget om et helt almindeligt køleskab – det fungerer bare lige omvendt og skaber varme i stedet for kulde.

Selve luft til vand-varmepumpen sidder i en boks uden for huset. Luften fra omgivelserne ledes forbi et rør med kølemiddel ved hjælp af en ventilator.

Kølemidlet, der holdes under tryk i varmepumpen, koger op og forvandles til damp ved selv meget lave temperaturer. Under fordampningen optages udeluftens varme. Nu presser en kompressor det dampende kølemiddel sammen under kraftigt tryk. Derved stiger temperaturen yderligere i kølemidlet, og den hede gas løber i et rør gennem et hul i husmuren ind i anlæggets inddel, som rummer en stor varmtvandsbeholder.

Her løber det hede kølemiddel i rør nede i vandtanken og afgiver sin varme til vandet – omtrent som med en dypkoger. Efter at kølemidlet har afgivet sin varme, sænkes trykket, og kølemidlet ledes på ny ud af huset til varmepumpen, så hele kredsløbet kan begynde forfra.

Kilde: energisparebolig.dk

**Få arkitektens
ideer og inspiration**

Kun kr. 2.450,-

Er du gået i stå og skal du bare bruge nogle ideer til at komme videre med planerne.....?

Eller er du på helt bar bund og mangler arkitektens hjælp til at få styr på ideer, drømme og tanker om dit hus og dets muligheder for ombygning, modernisering eller udvidelse.....?

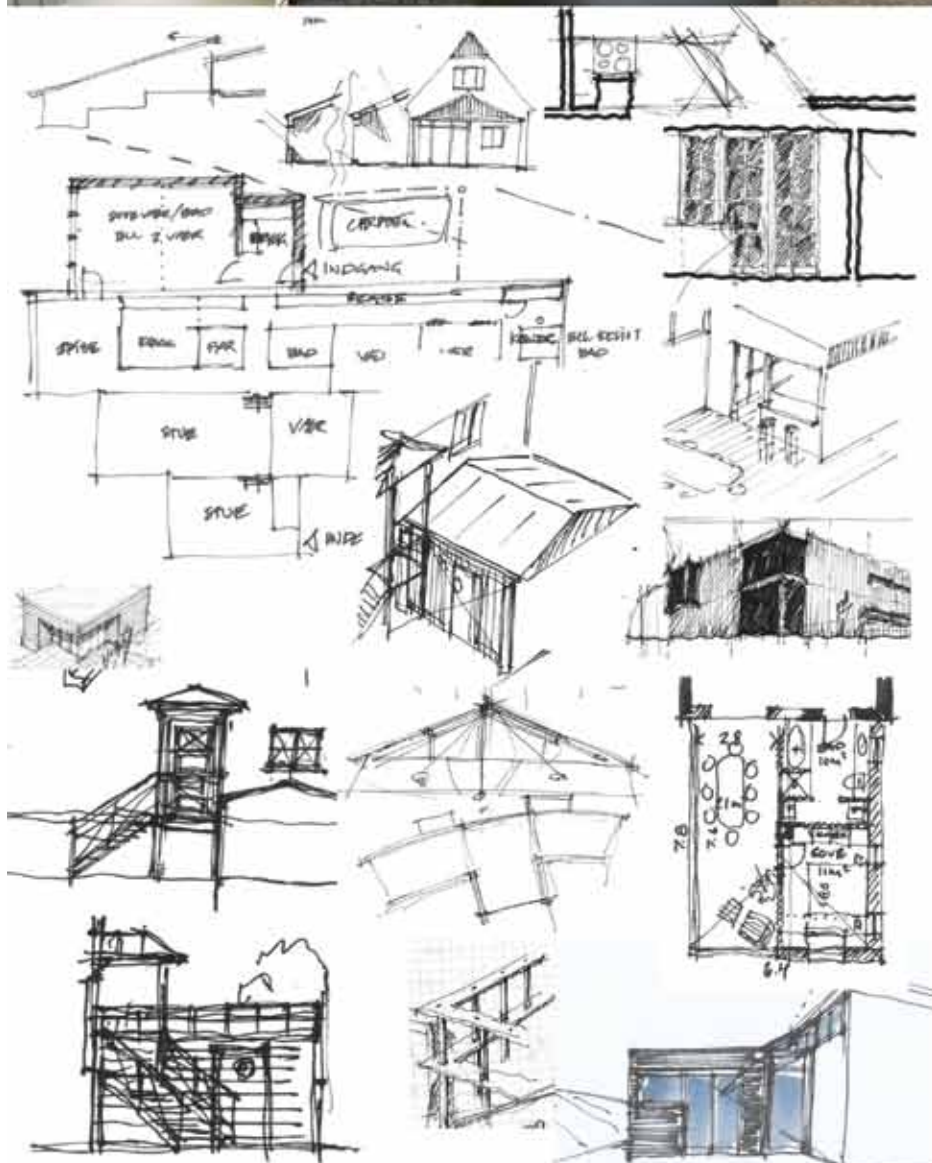
Eller er det måske nogle uforståelige forhold omkring myndighedsforhold, projektøkonomi eller andet, som du skal have løst....?

Få besøg af en af vore arkitekter, så I kan drøfte dine ideer og behov. Arkitekten giver dig rådgivning på stedet og skitserer undervejs, så du straks kan se mulighederne og komme videre.

Prisen er kun kr. 2.450,- inkl. moms

Kontakt os på 70 23 63 13
post@bolius.dk

BOLIUS ArkitektPLAN|ide

BOLIUS
BOLIGEJERNES VIDENCENTER

Spørg om gør det selv og nybyg/ombyg

Stig Fjording
Boliusrådgiver og
bygningsingeniør

Har du spørgsmål
til Stig, mail til:
bedrehjem@bolius.dk

Bjørn Bo Klahn
Rådgiver i Bolius.
Bygningskonstruktør og
bygningsagkyndig.

Har du spørgsmål til
Bjørn, mail til:
bedrehjem@bolius.dk

Kan jeg lysne egetræsfiner?

For godt to år siden købte min kone og jeg et dødsbo, hvor nogle af møblerne fulgte med. Møblerne er i rigtig god kvalitet og for de flestes vedkommende produceret i Danmark. Der er tale om møbler i egetræsfiner, som måske har fået bejdse for at fremstå mørkere. Vi kan godt bruge møblerne, men er trætte af, at de er så mørke. Hvad er jeres bedste forslag til at lysne dem? Er der andet at gøre end at slibe dem ned og male dem?

Med venlig hilsen Bjørn

Kære Bjørn

Jeg overtog i mine unge dage en mørk egetræsspisestue (fra Langeland 1913), som vi

gerne ville have lysnet. Det var massivt egetræ, så alle møbler blev glasblæst på værksted og lakeret med matlak af min kone; det blev en flot spisestue, som holdt udseendet uden yderligere behandling i 30 år. Desværre skriver du, at jeres møbler er fineret, så derfor ER der kun EN vej at gå, nemlig at gøre som du selv skriver. Fineren kan ikke tåle andre behandlinger uden at blive ødelagt.

Gør det:

Rens møblerne omhyggeligt, slib og mal dem i den lyse farve, I ønsker. Held og lykke med det.

Stig Fjording

Der er vist radon i mit hus

Jeg har hørt, at der skulle være for meget radon i mit hus. Hvad er det, hvordan finder jeg ud af, om det er i mit hus, og hvad betyder det for mig, hvis det er der?

Bente Henriksen, Møn

Kære Bente

Radon er en radioaktiv luftart, der hverken kan ses, lugtes eller mærkes. Der er radon i luften næsten alle vegne men i meget forskellig grad, lidt i udeluft, mere i indeluft i huse. Hvis der i et hus er meget radon, kan det være sundhedsskadeligt for mennesker, fordi den radioaktive stråling øger risikoen for lungekræft. Der er en øvre grænse for, hvor meget radon der må være i luften i et hus; det fremgår af bygningsreglementet på Erhvervs- og Byggestyrelsens hjemmeside: ebst.dk, søg på radon, eller brug direkte links: ebst.dk/radon_ebst (nybyggeri), ebst.dk/byggerifokus/81216 (eksisterende byggeri)

Indholdet af radon i luften svinger meget og er desuden afhængigt af flere forhold ved den måde dit hus er bygget på, og den måde du og

din familie bruger dit hus på i det daglige. Radonindholdet i indeluften findes ved måling, som flere firmaer tilbyder, bl.a. Radon-tech, Dansk Radon Analyse og Dansk Radon Måling.

Hvad der kan gøres for at nedbringe en for stor koncentration, afhænger af huset og brugen af det, og du skal derfor kontakte en bygningsagkyndig med viden om løsning af radonproblemer. Du kan finde hjælp til at komme videre på: bolius.dk/radon eller du kan læse radon-artiklerne i BEDRE HJEM nr. 8, 2009: e-pages.dk/bolius/16/30

Gør det:

Køb og opsæt målere (2-3 dosimetre, ca. 800-1.200 kr. i alt) eller kontakt en specialist. Først når måleresultat foreligger, tages der stilling til, hvad der kan/skal gøres ved det. Møn er et af de steder i landet, hvor der siver relativ meget radon op gennem jorden. Radonkort for din kommune ses på: radonfri.dk/da/om-radon/radon-i-din-kommune

Stig Fjording

..radon (..) øger risikoen for lungekræft.

Dagbøder til entreprenør?

Hvordan kan jeg stille krav om dagbøder i forbindelse med arbejde fra en entreprenør?

Per Kiilerich

Kære Per

Inden arbejdet starter, vil jeg anbefale dig at udarbejde en kontrakt med entreprenøren, hvor der bl.a. skal være fastsat en dagbod dvs. et beløb, som entreprenøren skal betale pr. dags forsinkelse. Og selvfølgelig ligeledes en dato for, hvornår arbejdet skal være færdigt.

Afleveringsdatoen kan dog udskydes lovligt af entreprenøren, hvis der under udførelsen har været f.eks. vejrligsdage eller andre spild dage iht. AB92, som kan findes på hjemmesiden voldgift.dk.

Husk, at du i god tid før den dato, hvor du ønsker at dagbøderne skal træde i kræft, skriftligt skal varsle entreprenøren om, at dagbøderne juridisk er gældende. Gør det, uanset om du vil gøre brug af dagbøderne, da dagbøder ikke automatisk træder i kræft fra det tidspunkt, hvor den aftalte afleveringsdato overskrides.

Dagbøder kan have en pædagogisk virkning, men dagbødernes størrelse bør stå i rimeligt forhold til byggeriets størrelse. Gør ikke brug af dagbøder uden at tage en snak med entreprenøren først, hvor I i fællesskab kan prøve at finde en løsning. Dagbøder kan i nogle tilfælde give anledning til sure miner fra entreprenør-

Indhent nyttig viden på internettet, før du indhenter tilbud på dit nye tegtag.

ren, og en god stemning kan ofte være meget mere værd end at tage juraen i brug.

Hvis man har aftalt en afleveringsdato med en entreprenør, men ikke en dagbod, og arbejdet bliver forsinket, så er det stadigvæk muligt at få en godtgørelse, hvis man kan dokumentere, at man har haft ekstra udgifter f.eks. leje af anden bolig, leje af stillads o.l.

Bjørn Bo Klahn

Hvor finder jeg info om nyt tag?

Jeg skal have nye teglsten på taget og nyt undertag. Men før jeg indhenter tilbud, vil jeg vide, hvordan man gør. Hvor kan jeg finde noget om emnet?

Benny Hansen

Kære Benny

På hjemmesiderne bolius.dk/nyt_tag og godetage.dk kan du finde information om, hvordan man skal forholde sig, når man planlægger at få lagt nyt tag på sin bygning. Der vises desuden også tekniske detaljer for de enkelte trin i udførelsen af arbejdet.

Jeg vil også anbefale dig hjemmesiden tagberegning.dk. Det er en internetbaseret beregningsmodel, udviklet af Teknologisk Institut og Randers Tegl, hvor du kan få informationer om planlægning af tagarbejde. Du kan f.eks. selv på en simpel måde få udregnet forbruget af tagsten og få leveret arbejdsbeskrivelser.

Vedrørende valg og krav til undertaget skal du bruge hjemmesiden duko.dk. Duko er en uvildig klassifikation af undertagsmaterialer, hvor du bl.a. kan finde information om, hvilken kvalitet du skal kræve til dit undertag.

Bjørn Bo Klahn

"Hvis min søn klager over ondt i tænderne, henter jeg ikke selv boremaskinen, jeg bestiller en tid hos en tandlæge!"

JAN FELLAND

KOMMENTAR

Jan Bo Felland
Uddannet arkitekt,
bygningskonstruktør og
byggeøkonom.
Har forfattet en
række bøger om bl.a.
boligkøb og styring af en
privat byggesag.
Arbejder som
videncenterchef
hos Bolius

**Har du
en kommentar,
så skriv til
redaktionen på:
redaktionen@bedrehjem.dk**

Alle kan da styre en byggesag!

"Se dér! Det sidste trin er kun halvt så højt som de andre! Det er jo livsfarligt!" Jeg var på rundvisning med en frustreret husbygger og skrævede hen over trætrappens

halve trin på vej op på husets 1. sal. Frustrationen var forståelig: Manden boede med hele sin familie og al habengut i tre skurvogne på byggepladsen, fordi opførelsen af 'drømmehuset' var standset midt i processen på grund af grotesk graverende byggefejl fra hovedentreprenørens side. Jeg var hidkaldt for at forsøge at rede trådene ud.

Sagens nærmere udfald er irrelevant i denne sammenhæng. Vigtigt er derimod det forhold, at husbyggeren havde valgt selv at tegne sit hus og også styre hele processen, inkl. håndværkerne på byggepladsen, føre tilsyn, kontrollere regningerne etc.

Manden var tandlæge!

Jeg spekulerede over, hvorfor han ikke brugte professionel rådgivning? Var han (for) sparsom-melig, arrogant ("Hvor svært kan det være at styre en byggesag?") eller bare naiv?

"Jeg indhentede flere forskellige tilbud", fortalte husbyggeren, og fortsatte stolt "og jeg valgte det billigste, der var næsten 25 procent billigere end de øvrige". Allerede hér skulle alarmklokkerne have ringet. Når et enkelt tilbud er væsentligt billigere end de øvrige, bør det undersøges nærmere. Det kan skyldes en regnefejl eller direkte spekulation fra entreprenørens side, og det kan medføre, at den vindende entreprenør forsøger at indhente det 'tabte' ved at sjuske og sende urimelige ekstraregninger. Hvordan gennemskuer man dét uden dybere erfaring med byggebranchens mekanismer?

Hvis min søn klager over ondt i tænderne, henter jeg ikke selv boremaskinen, jeg bestiller en tid hos en tandlæge! Lad fagkundskaben komme til. Hvad er det lige, der får en tandlæge (eller skolelærer, eller bankrådgiver, eller hvem som helst) til at tro, at det, man lærer som arkitekt, bygningskonstruktør og ingeniør, ikke er andet, end alle andre også kan udføre det?

BEDRE HJEM

Glad dig til 29. april

**STORT
TEMA OM
BYG OG
RENOVÉR
UDE**

Sommeren nærmer sig - udelivet kan så småt begynde for eksempel ved at indtage måltiderne på terrassen. Men fere og flere danskere tager skridtet fuldt ud og bygger eller køber et egentligt udekøkken. I næste nummer af BEDRE HJEM får du alt at vide om udekøkkener: Hvad koster det, hvad skal der være i et udekøkken, og hvad du skal tænke på, før du køber eller bygger et.

BEDRE HJEM har været med en køberrådgiver på arbejde, og det er ikke overdrevet at sige, at han var sin vægt værd i guld. Ægteparret, som hyrede ham, bad ham gennemgå det hus, de ønskede at købe, og i løbet af kort tid havde han fundet fejl og mangler på huset for ca. 600.000 kr.

For første gang i flere år kan der spores stigende priser på parcel- og rækkehuse. Det er sød musik for både boligejere og ejendomsmæglere, der straks vejrer morgenluft og håber, at boligstormen er drevet over for denne gang. Men er der for alvor grund til at være optimistisk? BEDRE HJEM har hentet en vejrudsigt hos to uvildige eksperter.

Det hører til sjældenhederne, at et bondehus med små, sprossede vinduer og stråtag er nybygget fra inderst til yderst. Men sådan er det med næste nummers drømmebolig, hvor en familie har gjort deres smukke bondehus til en gang moderne totalidyl.

Alt det, samt brevkasser, klummer og masser af inspiration, når vi ses igen.

PÅ GENSYN I NÆSTE NUMMER AF BEDRE HJEM, DER UDKOMMER 29. APRIL

Beregn, hvad din bolig er værd **lige nu**

I et boligmarked, som er præget af store udsving, kan det være rart at vide, hvad ens bolig egentlig er værd. For at gøre det nemmere at finde ud af, har vi udviklet en ny boligværdiberegner. Den er lavet på baggrund af omkring 100.000 vurderinger, som

vores medarbejdere foretager hvert år. Derfor kan den med stor nøjagtighed give dig en vurdering af, hvad din bolig er værd. Lav en beregning – det tager ikke mange minutter, og du får svaret med det samme. **Prøv nu på www.rd.dk/beregner**

REALKREDIT
Danmark

